

Sosiaali- ja terveysministeriön

Tilinpäätös- ja toimintakertomus vuodelta 2018

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN JULKAISUJA 2019:18

Sosiaali- ja terveysministeriön
tilinpäätös- ja toimintakertomus
vuodelta 2018

Sosiaali- ja terveysministeriö

ISBN PDF: 978-952-00-4048-2

Kuvat: Kannen kuvat: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock

Taitto: Valtioneuvoston hallitoyksikkö, julkaisutuotanto

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö	28.2.2019
Tekijät	erityisasiantuntija Siru Nylén-Karo (toimittaja)	
Julkaisun nimi	Sosiaali- ja terveysministeriön tilinpäätös- ja toimintakertomus vuodelta 2018	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:18	
ISBN PDF	978-952-00-4048-2	ISSN PDF 2242-0037
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4048-2	
Sivumäärä	82	Kieli suomi
Asiasanat	Tilinpäätös, talous, toimintakertomus	
Tiivistelmä	<p>Sosiaali- ja terveysministeriö -kirjanpitoyksikön vuoden 2018 tilinpäätös koostuu toimintakertomuksesta, talousarvion toteutumista kuvaavista toteutumalaskelmista, tuottoja ja kuluja kuvaavasta tuotto- ja kululaskelmasta, tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa kuvaavasta taseesta ja liitteenä ilmoitettavista tiedoista.</p> <p>Tilinpäätökseen sisältyvä toimintakertomus sisältää johdon katsauksen toimintaan sekä raportoinnin ministeriön toiminnan yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta, kuvauksen toiminnallisesta tehokkuudesta, tuotoksista ja laadunhallinnasta sekä henkisten voimavarojen hallinnasta. Toimintakertomus sisältää myös sisäisen valvonnan arviointilausuman, kokonaisarviointien tulokset ja yhteenvedot väärinkäytöksistä.</p>	
Kustantaja	Sosiaali- ja terveysministeriö	
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet	28.2.2019
Författare	specialsakkunnig Siru Nylén-Karo (redaktör)	
Publikationens titel	Social- och hälsovårdsministeriets bokslut och verksamhetsberättelse för 2018	
Publikationsseriens namn och nummer	Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2019:18	
ISBN PDF	978-952-00-4048-2	ISSN PDF 2242-0037
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4048-2	
Sidantal	82	Språk finska
Nyckelord	bokslut, ekonomi, verksamhetsberättelse	
Referat	<p>Bokslutet för 2018 för bokföringsenheten Social- och hälsovårdsministeriet består av en verksamhetsberättelse, utfallskalkyler som redogör för utfallet av budgeten, en intäkts- och kostnadskalkyl som redogör för intäkterna och kostnaderna, en balansräkning som redogör för den ekonomiska ställningen på bokslutsdagen och uppgifter som lämnas i bilagor.</p> <p>Den verksamhetsberättelse som ingår i bokslutet innehåller ledningens verksamhetsrapport, en rapport över de samhälleliga verkningarna av ministeriets verksamhet, en beskrivning av den funktionella effektiviteten, avkastningen och kvalitetsledningen samt om hanteringen av mänskliga resurser. Verksamhetsberättelsen innehåller också ett utlåtande om bedömningen av den interna kontrollen, resultaten av helhetsbedömningarna och sammanfattningar av oegentligheter.</p>	
Förläggare	Social- och hälsovårdsministeriet	
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Sisältö

1	Johdon katsaus	7
1.1	Arvio toimintaympäristön keskeisistä riskeistä	8
2	Tuloksellisuus	10
2.1	Työllisyys ja kilpailukyky.....	10
2.2	Osaaminen ja koulutus.....	11
2.3	Hyvinvointi ja terveys.....	11
2.4	Biotalous ja puhtaat ratkaisut	16
2.5	Digitalisaatio, kokeilut ja normien purkaminen	16
2.6	Rakennepoliittiset uudistukset.....	19
2.7	Lainvalmistelu	21
2.8	Muu hallituksen strategisia tavoitteita tukeva toiminta	21
3	Vaikuttavuus	28
3.1	Toiminnan vaikuttavuus.....	28
3.2	Siirto- ja sijoitusmenojen vaikuttavuus	31
4	Toiminnan tehokkuus	33
4.1	Toiminnan tuottavuus.....	33
4.2	Toiminnan taloudellisuus.....	33
4.3	Maksullisen toiminnan tulos ja kannattavuus	37
4.3.1	Muutokset tilikauteen 2017 verrattuna.....	39
4.4	Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuus.....	39
5	Tuotokset ja laadunhallinta	40
5.1	Suoritteiden määrät ja aikaansaadut julkishyödykkeet.....	40
5.2	Palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu.....	43

6	Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen	45
7	Tilinpäätösanalyysi	50
7.1	Rahoituksen rakenne	50
7.2	Talousarvion toteutuminen	50
7.3	Toto- ja kululaskelma	54
7.4	Tase	56
8	Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma	58
9	Arviointien tulokset	60
10	Yhteenveto havaituista väärinkäytöksistä.....	61
10.1	Virheitä ja väärinkäytöksiä koskevat yhteenvetotiedot	61
10.2	Takaisinperintää koskevat yhteenvetotiedot	61
11	Talousarvion toteumalaskelma	62
12	Tuotto- ja kululaskelma.....	67
13	Tase	68
14	Liitteet	69
	Budjetointia koskevat muutokset.....	69
	Valuuttakurssit muutettaessa ulkomaanrahan määräisiä saamisia ja velkoja Suomen rahaksi	70
	Arvostus- ja jaksotusperiaatteet.....	70
	Aikaisempiin vuosiin kohdistuvat tuotot ja kulut, talousarviotulot ja -menot sekä virheiden oikaisut, jotka eivät ole merkitykseltään vähäisiä	71
	Tilinpäätöstietojen vertailtavuus edelliseen vuoteen	71
	Selvitys tilinpäätösvuoden jälkeisistä olennaisimmista tapahtumista	71
15	Allekirjoitus	77

1 Johdon katsaus

Kertomusvuonna jatkettiin pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman toteutusta ja ministeriön lainsäädäntösuunnitelman ydin koostui hallitusohjelmaa toteuttavien säädösten valmistelusta. Lisäksi toteutettiin hallituksen kärkihankkeita. Säädosmuutostarpeita aiheutui myös mm. EU-sääntelystä sekä laillisuusvalvojen päätöksistä.

Keväällä 2017 eduskunnalle annettujen maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta (maku- ja sote-uudistus) koskevien hallituksen esitysten käsittely jatkui koko vuoden 2018. Hallituksen kesällä 2018 tekemän päätöksen mukaisesti maakunta- ja sote-uudistuksen aiottua voimaantuloa siirrettiin vuodelta vuoden 2021 alkuun ja sen edellyttämät lakimuutokset valmisteltiin. Asiakkaan valinnanvapautta koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle keväällä 2018.

Maakunta- ja sosiaali- ja terveystalvelujen uudistuksen toimeenpanon etukäteissuunnitteluun tarjottiin järjestelmällistä tukea, jonka tavoitteena oli varmistaa uudistuksen toimeenpano suunnitellussa aikataulussa. Valtakunnallisia ohjeita, suosituksia ja malleja työstettiin yhdessä alueiden edustajien kanssa. Toimintavuoden aikana valmisteltiin maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen ohjausmallia osana valtioneuvoston (VN) yhteistä ohjausta sekä seurannassa tarvittavaa tietopohjaa ja kansallista mittaristoa.

Kuntien sosiaali- ja terveystalvelujen ulkoistuksia ja investointeja rajoittavan ns. rajoituslain voimassaoloa jatkettiin vuoden 2022 loppuun asti. Uuden valtion lupa- ja valvontaviranomaisen perustamisen valmistelua jatkettiin. Uuden aikataulun mukaisesti, se perustetaan 1.1.2021.

Muita lakikokonaisuuksia hallituksen esitykseksi olivat mm. työeläkevakuutusyhtiöistä annetun lain muuttaminen, eläkesätiö- ja vakuutuskassalain muuttaminen, asumisperusteisen sosiaaliturvan kohdentuminen kansainvälisissä tilanteissa, esitys uudesta potilasvakuutuslaista, korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon koskeva hallituksen esitys sekä hallituksen esitys lääkelain ja lääkealan turvallisuus- ja kehittä-

miskeskuksesta annetun lain muuttamisesta, joka toteutti hallituksen apteekkityöryhmän linjauksia. Hallituksen esitys sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä jatkui eduskunnassa.

Terveysalan kasvustrategian tiekartan toimeenpanoa jatkettiin yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön (TEM), opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM), Business Finlandin ja Suomen Akatemian sekä sidosryhmien kanssa. Keskeisiä asioita olivat osaamiskeskittymien jatkovalmistelu (genomi-, syöpä- ja neurokeskukset) sekä biopankki-toiminnan harmonisointi. Uutena terveysalan kasvustrategian tiekartan toimenpiteenä käynnistettiin esiselvitystyö kansallisen lääkekehityskeskuksen perustamiseksi. Vuoden aikana toteutettiin kasvustrategian toimintamallin ulkoinen arviointi.

Kärkihankkeet päättyivät alkuperäisessä muodossaan vuoden lopussa ja niiden ulkoinen loppuarviointi käynnistyi. Alustavien tulosten perusteella kärkihankkeet ovat pääosin pystyneet toteuttamaan odotukset ja vastaamaan hallitusohjelman tavoitteisiin. Tulosten juurtuminen, kärkihankkeissa kehitettyjen rakenteiden ja toimintamallien vakiintuminen sekä väestötason vaikutukset tulevat kuitenkin viemään aikaa. Tavoitteiden toteutumisen kannalta on keskeistä, miten onnistutaan hanketoiminnassa saatujen tulosten ja kehitettyjen toimintamallien viemisessä tuleviin sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteisiin. Muutostuki on osaltaan tukenut kärkihankkeiden ja reformin yhteensovitusta.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan keskeisiä kansainvälisiä teemoja vuonna 2018 olivat kestävä kehitys ja YK:n kestävä kehitys toimintaohjelman, Agenda 2030:n, toimeenpanon tukeminen, globaalin terveysturvallisuuden edistäminen, lähialue- ja pohjoismaisen yhteistyön tiivistäminen sekä valmistautuminen Euroopan Unionin neuvoston puheenjohtajuuteen 2019. EU-yhteistyössä korostuivat vuonna 2018 EU:n sosiaalisen ulottuvuuden vahvistaminen, tulevan monivuotisen rahoituskehityksen valmistelu vuosille 2021–2027 sekä Iso-Britannian EU-eroon valmistautuminen etenkin sosiaaliturvassa ja lääkehuollossa. Suomi jatkoi tehtävässään Arktisen neuvoston puheenjohtajana, jossa sosiaali- ja terveysministeriön (STM) hallinnonalan yhteistyössä korostuivat erityisesti nuorten mielenterveyskysymykset sekä mustan hiilen terveysvaikutukset.

1.1 Arvio toimintaympäristön keskeisistä riskeistä

Sosiaaliturvan ja palvelujen toimivuuden sekä terveyden ja hyvinvoinnin rahoitus-pohjan turvaaminen tulevissa uudistuksissa ovat toimintaympäristön keskeisiä riskejä.

Niitä on seurattava, ja niiden tunnistamiseen sekä tarvittaviin korjausliikkeisiin on varauduttava yhteistyössä työelämän ja muiden toimijoiden kanssa.

Terveyden ja hyvinvoinnin rahoituksessa on edelleen haasteita väestön ikääntymisen ja syntyvyyden laskun sekä työikäisten määrä vähenemisen vuoksi. Hoito- ja hoivamenot kasvavat huomattavasti lähivuosikymmeninä. Lisäksi muuttoliike lisää palvelujen tarvetta kaupungeissa ja heikentää niiden saatavuutta muualla. Teknologinen kehitys luo uusia mahdollisuuksia terveys- ja sosiaalipalveluiden tuottamiseen ja järjestämiseen, mutta vaatii toimintatapojen uudistamista.

Työelämän murros kasvattaa tarvetta uudistaa sosiaaliturvaa. Työn ja yksityiselämän yhteensovittaminen ja toimeentulon perustuminen enenevässä määrin itsensä työllistämiseen ja projektiluonteisiin tehtäviin vaativat uudenlaisia ratkaisuja. Ilman erityisiä toimia työelämän ja väestörakenteen muutokset voivat johtaa eriarvoisuuden lisääntymiseen sosioekonomisesti, maantieteellisesti ja sukupuolten välillä.

Näiden suurten yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemisessa keskeistä on parantaa työllisyysastetta, huolehtia kansalaisten hyvinvoinnista, terveydestä ja toimintakyvystä, pienentää hyvinvointi- ja terveyseroja sekä toteuttaa rakenteellisia ja toiminnallisia uudistuksia. Sote- ja maakuntauudistuksen suunnitelmallisella toimeenpanolla voidaan varmistaa asukkaiden yhdenvertainen pääsy palveluihin, asiakkaiden osallisuuden lisääminen, sosiaali- ja terveyspalvelujen parempi integraatio ja toimivuus sekä kustannusten hillintä. Samoista syistä digitalisaatio ja tietovarantojen hyödyntäminen on otettava käyttöön täysimittaisesti. Suuri yhteiskunnallinen tavoite on edelleen ihmisten eriarvoistumisen ehkäisy ja syrjäytymiskehityksen pysäyttäminen.

2 Tuloksellisuus

Ministeriön toiminnan keskiössä olivat kertomusvuonna edelleen hallituskauden merkittävimpinä hankkeina sote-uudistukseen liittyvät valmistelutehtävät ja maakuntien ohjaukseen valmistautuminen sekä kärkihankkeiden toteuttaminen. Ministeriön henkilöstön kohdennetusta työajasta kärkihankkeisiin ja reformeihin käytettiin työajan seurannan mukaan noin 13,5 %. Työajan seurannassa erityisesti projekti-seuranta-kohteen käyttö ei ole vielä kattavaa, joten osuus kohdennetusta työajasta on suuntaa antava.

Tässä toimintakertomuksessa ministeriön tuloksellisuutta on kuvattu pääministeri Sipilän hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien jaottelun mukaisesti. Suoraan hallitusohjelman toimintasuunnitelmasta johdettujen asioiden lisäksi ministeriössä tehdään muita merkittäviä hankkeita, joista on raportoitu erikseen.

2.1 Työllisyys ja kilpailukyky

Työllisyyden ja kilpailukyvyn edistämiseksi toteutettiin useita terveysalan kasvustrategian kansainvälistä yhteistyötä ja vientiä edistäviä korkean tason vierailuja yhteistyössä Business Finlandin kanssa (mm. Japani, Sveitsi, USA). Kehitettiin vierailujen valmistelun, toteutuksen ja seurannan menettelytapoja vaikuttavuuden vahvistamiseksi.

Työttömyysturvalakia muutettiin täydentämällä aktiivimallia, joka tuli voimaan vuoden 2018 alusta. Muutosten jälkeen työnhakija voi osoittaa aktiivisuuttaan mm. lyhytkestoisilla opinnoillaan saaden samalla työttömyyspäivärahaa.

Annettiin hallituksen esitys työttömyysturvalain muuttamisesta lyhytkestoisien työn vastaanottamisen edistämiseksi siten, että lyhytkestoiseen palkkatyöhön tai osa-aikaiseen palkkatyöhön työllistyvän työnhakijan ansaitsema tulo sovitellaan yhteen työttömyysetuuden kanssa sinä etuuden hakujaksona, jonka aikana tulo maksetaan. Uudistuksella edistetään myös kansallisesta tulotietojärjestelmästä annetun lain mukaisen tulorekisterin käytettävyyttä tilanteessa, jossa työttömyysetuus maksetaan soviteltuna.

Annettiin hallituksen esitys laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta yrittäjien ei-omistavien perheenjäsenten työttömyysturvan kehittämiseksi. Yrityksessä työskentelevän ei-omistavan perheenjäsenen asema työttömyysturvajärjestelmässä muutettaisiin pal-kansaaajaksi.

2.2 Osaaminen ja koulutus

Ministeriö osallistui yhteistyöhön opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa Osaaminen ja koulutus -kärkihankkeessa, jossa STM keskittyi terveydenhuollon kasvustrategian edistämiseen.

Terveysalan kasvustrategian tiekartan toimeenpanoa jatkettiin yhteistyössä TEM:n, OKM:n, Business Finlandin ja Suomen Akatemian sekä sidosryhmien kanssa. Keskiössä olivat osaamiskeskusten ja -keskittymien perustaminen ja kehittyminen (genomi-, syöpä-, neuro- ja lääkekehityskeskus) sekä biopankkitoiminnan harmonisointi. Strategian tiekartta laadittiin vuosille 2016–2018, joka täsmentää pääministeri Sipilän hallituksen painotuksia. Strategiasta teetettiin vuonna 2018 ulkopuolinen väliarviointi, joka julkistetaan viikolla 7/2019. Kansallisen syöpäkeskuksen perustaminen eteni viiden alueellisen syöpäkeskuksen perustamisella ja pilottihankkein. Kansallinen koordinoiva yksikkö perustetaan vuoden 2019 aikana. Luonnokset genomilaiksi ja biopankkilain kokonaisuudistukseksi olivat lausuntokierroksella, mutta niiden antaminen siirtyi seuraavalle hallituskaudelle. Genomikeskuksen perustamisen tekninen valmistelu käynnistettiin yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja muiden toimijoiden kanssa. Biopankkien toimintojen yhtenäistämistä pyrittiin tukemaan pilottihankkeilla ja tekemällä yhteistyötä vuonna 2017 perustetun Biopankkien Osuuskunta Suomi – FINBB:n kanssa. Osallistuttiin Itä-Suomen yliopiston koordinoiman kansallisen neuro-keskushankkeen ohjausryhmän toimintaan ja pilottihankkeiden valmisteluun.

Uutena terveysalan kasvustrategian tiekartan toimenpiteenä käynnistettiin kansallisen lääkekehityskeskuksen perustamisen esiselvitykset.

2.3 Hyvinvointi ja terveys

Palvelut asiakaslähtöisiksi

Uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaprosessit – asiakas keskiöön.

Kärkihankkeessa erilaiset kokeilut ja pilotit ovat tuottaneet uusia asiakaslähtöisiä palveluita, jotka ovat lisänneet joustavuutta asiakkaalle sekä tarjonneet lisää valinnanvapautta perustason sosiaali- ja terveyspalveluihin (sote-palvelut).

Vuoden 2018 alussa käynnistyi viiden aikaisemmin käynnissä olleen palvelusetelikokeilun lisäksi viisi uutta kokeiluhanketta. Vuonna 2018 alkaneiden kokeilujen painopiste oli henkilökohtainen budjetti. Lisäksi sisältöalueina olivat suoran valinnan vastaanottopalvelut (sote-keskus) ja suun terveydenhuolto. Valtionavustusta (yhteensä 24 miljoonaa euroa) saivat Hämeenlinnan, Jyväskylän, Tampereen, Keski-Uudenmaan soten ja Ylä-Savon soten, Kainuun, Eksoten, Siun soten, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän sekä Vaasan palvelusetelikokeilut.

Palvelusetelikokeiluista (valinnanvapauskokeilut) on tuotettu systemaattisesti tietoa asiakkaiden käyttäytymisestä valinnanvapauden tilanteessa, palvelujen järjestäjän ja tuottajan roolista ja toiminnasta, henkilöstön kokemuksista uudessa tilanteessa, toimintamallin taloudellisista vaikutuksista sekä ICT-järjestelmien toimivuudesta. Seuranta ja arviointi on toteutettu kolmen kuukauden välein. Kerätty ja analysoitu tieto on ollut hyödynnettävissä lainsäädännön jatkovalmistelussa sekä julkaistu väliarviointiraportteina. Palvelusetelikokeilujen jatkumiseksi vuonna 2019 myönnettiin kokeiluhankkeille valtionavustusta yhteensä 10,5 miljoonaa euroa.

Asiakkaiden osallistumisen toimintamalli valmistui maaliskuussa 2018. Työskentely pohjautui viiteen alueelliseen pilottihankkeeseen sekä niiden kautta saatuun tietoon erilaisten toimintamallien ja menetelmien soveltuvuudesta. Pilottivaiheessa syntyi maakunnissa käyttöön otettavissa oleva toimintamalli, joka on kuvattu ja arvioitu. Toimintamallia juurrutettiin ja levitettiin toimintavuoden aikana. Alueuudistus.fi -sivustolle luotiin asiakkaiden osallistumisen toimintamallin sähköinen versio.

Julkisen palvelulupauksen toimintamalli valmistui toukokuussa 2018. Sote -järjestämislakiesityksen mukaan maakunnat antavat omat palvelulupauksensa asukkaille järjestämisvastuullaan olevista sosiaali- ja terveyspalveluista. Julkinen palvelulupaus on maakunnan asukkailleen osoittama tahdonilmaisu siitä, miten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja käytännössä toteutetaan. Julkisen palvelulupauksen valmistelu on osa maakunnan strategiatyötä. Julkisen palvelulupauksen toimintamalli työstettiin kahdeksan maakunnan valmistelijoiden kanssa: Etelä-Karjala, Uusimaa, Pohjois-Karjala, Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa, Varsinais-Suomi, Pohjanmaa sekä Pirkanmaa. Tuloksena syntyi kaikkien maakuntien käyttöön toimintamalli palvelulupauksen valmisteluprosessista sekä malli palvelulupauksen rakenteesta. Toimintamallin juurruttamisen ja levittämisen tueksi valmistui Palvelulupauksen käsikirja. Toimintamalli sekä käsikirja ovat saatavilla sähköisenä alueuudistus.fi -sivustolla.

Sähköisiä omahoitopalveluja peruspalveluihin ja erikoissairaanhoidon kehitettiin ja toteutettiin ODA-omaolon ja Virtuaalisairaala-hankkeiden piloteissa useissa kunnissa ja kaikissa yliopistollisissa sairaanhoitopiireissä. Syntyneiden uusien sähköisten palvelujen avulla kansalaiset, asiakkaat ja potilaat sekä ammattihenkilöstö saavat monipuoli-

sia, asiakaslähtöisiä ja helppokäyttöisiä palveluita käyttöönsä. ODA-omaolo kokonaisuus tarjoaa työkaluja asiakkaan tilanteen arviointiin sekä hoidon ja palvelun suunnitteluun ja toteutukseen. Virtuaalisairaalaan sisältyvässä Terveyskyla.fi -portaalissa on 30 ”taloa”, jotka tarjoavat noin 90 potilasryhmälle informaatio- ja neuvontapalveluita. Palvelulla on noin 100 000 kävijää kuukaudessa. ODA-omaolo on siirretty ylläpidettäväksi ja jatkokehittäväksi SoteDigi Oy:lle, Virtuaalisairaalan siirron osalta neuvottelut ovat edelleen kesken.

Asumisperusteinen sosiaaliturva

Asumisperusteisen sosiaaliturvan kohdentumista kansainvälisissä tilanteissa valmisteltiin lainsäädäntöhankkeessa. Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa tulee voimaan 1.4.2019. Laissa säädetään henkilön asumista ja työskentelyä koskevista edellytyksistä ja sitä sovelletaan tilanteisiin, joissa sosiaaliturvatuuden maksamisesta päätettäessä ulkomailta Suomeen tai Suomesta ulkomaille liikkuneen henkilön osalta ratkaistaan, pidetäänkö henkilöä työntekijänä tai asuuko hän Suomessa. Työskentelyä ja asumista koskevat säännökset muodostavat kokonaisuuden muiden etuuksien myöntämistä koskevien edellytysten kanssa. Laissa määritellään työskentelyn vähimmäisedellytykset sovellettaessa asumisperusteista lainsäädäntöä Suomeen tuleviin työntekijöihin. Mikäli henkilö muuttaa Suomeen työntekijänä, hänen oikeutensa asumisperusteisiin etuuksiin ratkaistaan pääsääntöisesti työskentelyn perusteella.

Toteutetaan perustulokokeilu

Perustulokokeilu käynnistyi tammikuussa 2017 ja se päättyi vuoden 2018 lopussa. Kelan arviointitutkimuksesta saadaan ensimmäiset tulokset vuoden 2019 aikana.

Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta

Kärkihankkeet levittivät ja juurruttivat hyviä käytäntöjä terveiden elintapojen lisäämiseksi, mielenterveyden vahvistamiseksi ja yksinäisyyden torjumiseksi. Levittämistavoitteet saavutettiin ja juurruttamisessakin edettiin hyvin. Työtä suunnattiin onnistuneesti hyvinvoinnin ja terveyden osalta heikommassa asemassa olevien tilanteen kohentamiseksi. Valtionavustushankkeet kehittivät hyvien käytäntöjen mallinnuksiaan ja laativat niistä investointilaskelmia Sitran, Hankenin ja STM:n tuella.

Valtioneuvosto antoi toukokuussa 2018 periaatepäätöksen Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelmasta. STM osallistui periaatepäätöksen valmisteluun. STM ja THL valmistelivat yhdessä Kansallisen sisäilma ja terveys -ohjelman 2018–2028, jolla toimeenpannaan valtioneuvoston periaatepäätöksen linjauksia STM:n hallinnon osalta.

Toteutetaan lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (LAPE)

LAPE-kehittämistyö kattoi koko Suomen. Muutoshankkeissa kehitettiin ja otettiin käyttöön perhekeskustoimintamalli kaikkien maakuntien alueella, vahvistettiin varhaiskasvatuksen ja koulun roolia lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa 11 maakunnan alueella, kehitettiin erityistason palveluita 15 maakunnan alueella sekä edistettiin lapsen oikeuksia ja tietoperusteisuutta vahvistavaa toimintakulttuurin muutosta 11 maakunnan alueella.

Kehittämistyö kohdentui lasten ja nuorten palvelukokonaisuuteen yli hallinnonalarajojen ja muutostyöhön osallistuivat julkisen sektorin toimijoiden lisäksi mm. järjestöjen ja seurakuntien edustajat. Kehittämistyö vahvisti palveluiden sekä palvelurakenteiden (perhekeskus, osaamis- ja tukikeskukset) lapsi- ja perhelähtöisyyttä sekä lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta palveluissa ja palveluiden kehittämisessä. Kehittämistyön tukena toimivat muutosagentit kaikkien maakuntien alueella.

Kansallisen tason kehittämistyönä vahvistettiin mm. tiedontuotantoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista sekä ammattilaisten osaamista. Sote- ja sivistystoimen ammattilaisia koulutettiin näyttöön perustuvien vanhemmuuden ja varhaisen tuen työmenetelmien käyttöön 14 maakunnan alueella.

Kehityksen jatkuminen ja juurtuminen turvataan vastuuministeriöiden (STM, OKM) linjaamilla siltaustoimilla. Keskeisenä siltaustoimena jatketaan muutosagenttien työtä maakunnissa vuonna 2019. Lisäksi rekrytoidaan viisi kunta-agenttia vahvistamaan sivistystoimen integroitumista kehittämistyöhön. Kuntien ja maakuntien johtajien yhdyspintaosaamista vahvistetaan koulutuksella (LAPE-akatemia), mikä edistää palveluiden lapsi- ja perhelähtöisten kokonaisuuksien syntymistä. Lastensuojelun uudistamistyön tukemiseksi jatketaan systemisen tiimimallin koulutuksia 2019. LAPE-kehittämistyön ohjaus- ja tukirakenteet jatkuvat vuonna 2019 kansallisella ja maakunnallisella tasolla.

LAPE-muutosohjelman tuloksia ja vaikuttavuutta kartoittava ulkoinen arviointi käynnistyi keväällä 2018 ja valmistuu alkuvuodesta 2019.

Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja kaiken ikäisten omaishoitoa

Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja kaiken ikäisten omaishoitoa -kärkihankkeessa (I&O) tehtiin kehittämistyötä valtakunnallisesti. Muutosagentit valmistelivat maakunnalliset suunnitelmat ikäihmisten palvelukokonaisuuksista alueensa sote- ja muiden

toimijoiden kanssa. Suunnitelmat kävivät läpi maakunnallisen päätöksentekoprosessin ja joissakin maakunnissa suunnitelmat liitettiin osaksi järjestämissuunnitelmia.

Asiakas- ja palveluohjauksen kokeilut (Kymenlaakso, Pirkanmaa ja Varsinais-Suomi) valmistuivat. Niissä löydettiin paikalliset tavat jatkaa kehitettyä toimintaa. Myös kotihoidon hankkeissa (Keski-Suomi, Lappi ja Pohjois-Karjala) toimintamalleille löydettiin toiminnan jatkamisen tavat. Omais- ja perhehoidon hankkeen (Essote, Eksote ja Kainuu) toiminta toteutui onnistuneesti. Kaikista kokeiluhankkeiden toimintamalleista julkaistiin raportit. Jatkotyönä tarvittava kansallinen levittäminen käynnistettiin Ikästrategia 2030 valmistelun myötä.

Kärkihankkeessa toteutettiin vanhuspalvelulain seuranta. Myös omais- ja perhehoitolakien vaikutusten seuranta toteutettiin vuonna 2018. Ansiotyön ja omaishoidon yhteensovittamiseen liittyvä selvityshenkilön työ valmistui. Omais- ja perhehoidon jaoksen raportti valmistui. I&O-kärkihankkeen arvioinnin väliraportti julkaistiin marraskuussa 2018.

Osatyökykyisille tie työelämään

Kaksitoista lokakuussa päättyneitä alueellista kokeiluhanketta pääsivät niille asetettuihin tavoitteisiin. Asiantuntijoiden osaamista ja työtettä parannettiin työkyökoordinaattorikoulutuksilla, joita on järjestetty kattavasti koko maassa. Kaikkiaan koulutettiin noin 700 työkyökoordinaattoria vuoden 2018 loppuun mennessä. Tietyöelämään.fi -verkkopalvelu saavutti laajan käyttäjäkunnan ml. työeläkeyhtiöt ja Työturvallisuuskeskus. Palvelulla on noin 11 000 käyttäjää kuukausittain. Kärkihankkeen viestinnässä onnistuttiin hyvin. Yhteistyö työmarkkinakeskusjärjestöjen sekä vammais- ja sote-järjestöjen kanssa tiivistyi ja eteni. Osatyökykyisten työttömien määrä oli vuoden 2018 lopussa historiallisen alhaalla. Valtionavustuksia jaettiin vuosille 2017–2018 yhteensä 7,9 miljoonaa euroa.

Työkyvyttömyyseläkkeen ja ansiotulojen yhteensovittamista lineaarisen mallin mukaisesti selvittävän työryhmän työ jatkui. Työryhmä julkaisee mietintönsä vuoden 2019 alussa.

Poistetaan työkyvyttömyyseläkkeen ja ansiotulon kannustinloukkuja

Valmisteltiin hallituksen esitystä työkyvyttömyyseläkkeen ja ansiotulojen yhteensovittamisesta lineaarisen mallin mukaiseksi työryhmän loppuraportin ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle. Uudistuksen on ehdotettu tulevan voimaan 1.1.2021. Esityksen mukaan Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS) toimisi kaikkien korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen valtakunnallisena ja lakisääteisenä tuottajana ja Kansaneläkelaitos (Kela) palvelujen järjestäjänä. YTHS:n toimintaa seuraisi ja ohjaisi sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva valtioneuvoston asettama neuvottelukunta.

2.4 Biotalous ja puhtaat ratkaisut

Suomalainen ruoantuotanto kannattavaksi, kauppatase nousuun

STM arvioi yhdessä THL:n kanssa päästökaupan ulkopuolisilla sektoreilla erilaisten puhtaiden ratkaisujen terveysvaikutuksia.

Lomituspalvelulakien valmistelu on jatkunut työryhmäehdotusten, niistä saatujen lausuntopalautteiden ja poliittisen ohjauksen pohjalta. Valmistuvat luonnokset poikkeavat niin paljon pohjaesityksistä, että lakiluonnokset lähetetään uudelle lausuntokierrokselle vuoden 2019 puolella. Lakivalmistelun rinnalla on viety eteenpäin lomitukseen toimeenpanoa koskevaa lupa- ja valvontaviraston (Luova) valmistelua, lomituksen päätöksenteon tietojärjestelmäselvitystä ja käynnistetty järjestelmähankinnan valmistelu. Valmistelutyötä koordinoi maatalouslomitukseen viranomaistoiminnan ohjausryhmä, jossa on edustettuna lomitukseen toimeenpanon keskeiset sidosryhmät.

2.5 Digitalisaatio, kokeilut ja normien purkaminen

Digitalisoidaan julkiset palvelut

Pääministeri Sipilän hallitusohjelmassa esitettyä julkisten palveluiden digitalisaatiokokonaisuutta edistettiin ja tuettiin sekä STM:n digitalisaatiolinjauksiin pohjautuvan digitalisaatio-ohjelman, että Sote tieto hyötykäyttöön 2020 -strategian kautta.

STM:n digitalisaatio -ohjelman toimeenpanosuunnitelma on laadittu yhteistyössä hallinnonalan virastojen kanssa ja sitä päivitetään vuosittain. Vuoden 2018 lopussa otet-

tiin käyttöön hankesalkku toimeenpanosuunnitelmaan sisältyvien hankkeiden seurannan ja raportoinnin välineenä. Digitalisaatio-ohjelman teema-alueiden terveellinen työ, terveellinen elinympäristö sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen alla toteutettavat hankkeet edistyivät kuluneena vuonna suunnitelman mukaisesti. Yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa toteutetun ympäristöterveydenhuollon toiminnanohjaus- ja tiedonhallinta -yhteishankkeen (VATI) loppuunsaattamisen myötä käyttöön otettiin uusi tietojärjestelmä tammikuussa 2019. Järjestelmän käyttöön oton myötä valvonnan vaikuttavuus paranee ja prosessit yhtenäistyvät. Terveellinen työ-osa-alueella tehdyn selvityksen myötä saatiin tilannekuvaa digitalisaation vaikutuksesta työhön ja työelämään sekä tunnistettiin tutkimus- ja kehittämistarpeita, joiden kautta voidaan tarkemmin selvittää alustatyön mahdollisuuksia parantaa työelämän laatua. Kertomusvuoden aikana toteutettiin myös terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen digitaalisten palveluiden nykytilakartoitus erityisesti järjestökentälle suunnatun kyselyn avulla.

Digiosallisuuden osalta käynnistettiin poikkihallinnollinen yhteistyö, jonka tavoitteena on kehittää teema-alueen sisällä tehtävää yhteistyötä ja toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Valtiovarainministeriön rahoitushaussa varmistui rahoitus kahdelle tekoälykokeilulle, joista toinen suuntautuu terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen alueelle ja toinen ensihoidon ja päivystystoiminnan substanssialueelle. Molempien kokeilujen tavoitteena on tuottaa tietoa tekoälyn hyödyntämisen mahdollisuuksista parantaa tiedolla johtamista ja toimenpiteiden vaikututtavuutta.

Digitalisaatio-ohjelman läpileikkaavana teemana on hyvinvoinnin tekoäly ja robotiikka -ohjelma. Ohjelma tukee tekoälyn ja robotiikan hyödyntämistä hyvinvointipalveluissa ja niiden tuottamisessa. Ohjelman esiselvitys on valmistunut, toiminnalle on asetettu laajapohjainen neuvonantajaryhmä ja osahankkeiden vaiheistettu toimeenpano on käynnistynyt.

Tulorekisterin käyttöönoton aiheuttamista muutoksista työeläke- sekä työtapaturma- ja ammattitautilainsäädäntöön annettiin hallituksen esitykset ja ne tulivat voimaan 1.1.2019.

Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatioon ja tiedonhallintaan keskittyvästä valmistelusta vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausosasto. Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation ja tiedonhallinnan keskeisenä tavoitteena on valmistautua maku-sote-uudistukseen. Valtiovarainministeriön (VM) vetämässä digimuutosohjelmassa STM vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan ratkaisujen siirtymävaiheen ja uusien tehtävien valmistelukokonaisuudesta, joka on hankkeistettu ja vastuutettu toimijoille (mm. Kela, THL, VRK ja Valvira). Käynnissä olevilla hankkeilla pyritään pa-

rantamaan tietojärjestelmäkokonaisuutta, tehostamaan kansallisten tietojärjestelmäpalvelujen kehittämistä ja käyttöä sekä tuottamaan kansalaisille palveluja, joilla tuetaan mm. palvelutuottajien vertailua ja valintaa.

Kanta-palveluista annettiin hallituksen esitys (Asiakastietolaki), jolla Kanta-palveluja laajennetaan sosiaalihuollon asiakastiedoilla ja henkilöiden itse tuottamilla hyvinvointitiedoilla. Esityksen voimaantulo olisi 1.3.2019.

Ministeriössä käynnistettiin vuonna 2018 monivuotinen TOIVO-hanke parantamaan maakuntien edellytyksiä tiedolla johtamiseen. Hankkeen tavoitteena on sekä kehittää teknisiä ratkaisuja erityisesti maakuntajärjestäjän näkökulmasta, että kansallista tietotuotantoa tietojohdamisen edellytysten vahvistamiseksi.

Sote-tieto hyötykäyttöön 2020 -strategian väliraportti valmistui loppusyksystä 2018. Väliraportti tuotti hyödyllistä tilannekuvaa haasteista toimeenpanoa varten sekä evästyksiä Kanta-palvelujen tulevaisuuden suunnitteluun.

Sujuvoitetaan säädöksiä

Ministeriö osallistui liikenne- ja viestintäministeriön (LVM) vastuulla olevan sujuvoittamishankkeen toteutukseen. Tähän liittyen annettiin useita hallituksen esityksiä ja tavoite huomioitiin myös muiden hallituksen esitysten valmistelussa.

Sosiaali- ja terveystietojärjestelmien tuottamista koskevan hallituksen esityksen käsittely jatkui eduskunnassa. Esityksen tavoitteena on joustavoittaa palveluntuottajien rekisteröinti-menettelyä. Ehdotuksen mukaan sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluntuottajaa kohdeltaisiin samalla tavalla toimintamuodosta riippumatta. Tilojen ja laitteiden tarkastaminen perustuisi jatkossa harkintaan. Laissa asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi tehostettiin Kelan toimintaa ja parannettiin etenkin ulkomaille lähtevien ja sieltä palaavien mahdollisuutta saada ajantasaista tietoa omasta tilanteestaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain muutoksilla sujuvoitettiin sähköisen lääkemääräyksen käyttöä. Lääkelain sekä Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain muutoksilla sujuvoitettiin apteekkitoimintaa eri tavoin ja itsehoitolääkkeissä sallittiin hintakilpailu enimmäishintasääntelyn puitteissa apteekin omasta katteesta tinkien. Työttömyysturvalain muutoksilla vähennettiin työn vastaanottamisessa koettuja hallinnollisia ja taloudellisia loukkuja.

2.6 Rakennepoliittiset uudistukset

Eläkeuudistus

Selvitettiin eläkejärjestelmien erillisyyttä mukaan lukien Kuntien eläkevakuutuksen (KEVA) asemaa laajapohjaisessa työryhmässä. Työryhmä jatkaa työtään 15.2.2019 asti.

Kansaneläkeindeksiin ja kuluttajahintaindeksiin sidottujen etuuksien indeksikorotukset jätettiin tekemättä ja kansaneläkeindeksi jäädytettiin. Muutos on osa valtioneuvoston julkisen talouden suunnitelmaa vuosille 2018–2021.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus

Toimintavuonna jatkettiin maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelua muiden ministeriöiden ja maakuntien kanssa. Uudistuksen toteuttamiseksi laaditut hallituksen esitykset annettiin eduskunnalle pääosin jo vuonna 2017. Annettiin hallituksen esitys valinnanvapaudesta ja esitysten käsittely jatkui koko vuoden 2018.

Hallitus päätti kesällä 2018, että maakunta- ja sote-uudistus tulevat voimaan 1.1.2021. Siirtymisen vuoksi valmisteltiin tarvittavat lakimuutokset. Rajoituslain, jolla rajoitetaan kuntien sote-palvelujen ulkoistuksia ja investointeja, voimassaoloa jatkettiin vuoden 2022 loppuun asti. Tavoitteena on, että sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämistä vastuu siirtyisi maakunnille 1.1.2021. Valinnanvapaus laajeni vaiheittain 1.1.2021 alkaen. Ministeriössä on valmisteltu valinnanvapauspilottien toteuttamista lakien vahvistamisen jälkeen. Maakunta-, sote- ja valinnanvapauslakien käsittely eduskunnassa jatkuu vuoden 2019 puolelle.

Maakunta- ja soteuudistus on sekä kokoluokaltaan että yhteiskunnalliselta merkitykseltään erittäin suuri. Uudistuksen valmistelu on edellyttänyt alueellisten ja valtakunnallisten toimijoiden jatkuvaa vuoropuhelua. Uudistus on vaatinut myös valmistelijoiden aktiivista viestintää ja osallistumista mediassa tapahtuvaan keskusteluun. Ministeriö on valmistautunut tulevaan ohjaustehtäväänsä käymällä keväällä ja syksyllä 2018 maakuntien kanssa neuvottelut sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä. THL on tuottanut ensimmäiset maakuntien arviointiraportit ohjauksen tueksi.

Maakuntien valmistelua on tuettu VM:n kanssa yhteistyössä ja vuoden 2018 aikana kaikkiin maakuntiin saatiin valtion avustuksella sote-koordinaattorit. Ministeriöt tarjosivat järjestelmällistä muutostukea kuntien, kuntayhtymien ja perustettavien maakuntien tueksi. Tuen keskeisenä tavoitteena on varmistaa uudistuksen toimeenpano maakun-

nissa suunnitellussa aikataulussa. Valtakunnallisia ohjeita, suosituksia ja malleja (mm. Muutostuen tiekartta ja Järjestäjän käsikirja) työstettiin yhdessä maakuntien kanssa. Muutosjohdon akatemia valmensi maakuntien muutosjohtoa strategisen muutoksen johtamiseen. Toimeenpanon valmistelua on tuettu alueellisten verkostojen lisäksi useissa asiakohteisissa verkostoissa (talous-, palveluintegraatio- ja kaksikieliset maakunnat -verkostot) sekä kansallisissa muutosohjelmissa (digimuutos ja maakuntatieto). Alueuudistus.fi -sivustolle tuotettiin laajasti erilaisia uudistusta tukevia viestintäaineistoja. Johdon muutosviestintää tuettiin panostamalla infografiikkaan.

Monikanavaisen rahoituksen yksinkertaistamisesta annettiin hallituksen esitys. Esityksen mukaan sairaankuljetuksen korvaukset lakkautettaisiin vuoden 2021 alusta. Yksityisten terveyspalvelujen käytöstä maksettavat sairaanhoitokorvaukset lakkautettaisiin vuoden 2023 alusta. Lakkautettavia korvauksia vastaava rahoitus osoitetaan maakuntien rahoitukseen valtion varoista.

Kuntien kustannusten karsiminen

Annettiin hallituksen esitys vammaispalvelulaiksi sekä laeiksi sosiaalihoitolain ja varhaiskasvatuslain 13 §:n muuttamisesta. Sote- ja maakuntalainsäädännön sekä valinnanvapauslain aikataulumuutosten vuoksi vammaispalvelulaki tulee voimaan 2021.

Annettiin hallituksen esitys terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta. Esitys liittyy työnjaon uudistamiseen. Esityksen mukaan rajattu lääkkeenmäärääminen voitaisiin ottaa käyttöön terveyskeskuksen avovastaanoton yksiköiden ohella myös muissa kunnan tai kuntayhtymän järjestämisvastuulle kuuluvissa perusterveydenhuollon avohoidon palveluissa sekä erikoissairaanhoidon avohoidon palveluissa. Sosiaalihuollon tehtävärakenteen selvitystyö käynnistettiin sosiaalihuollon ammattihenkilöneuvottelukunnassa.

Aluehallinnon uudistus

Uuden Valtion lupa- ja valvontaviraston toimeenpanon valmistelua jatkettiin. Annettiin hallituksen esitys eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi. Lainsäädännön lisäksi valmisteltiin viraston organisoitumista, toimintaprosesseja ja yhteistä ohjausta tavoitteena luoda poikkihallinnollisesti ja monialaisesti toimiva valtakunnallinen virasto. Hallituksen reformiministeriryhmän linjauksen mukaisesti Luova aloittaa toimintansa yhtä aikaa uusien maakuntien kanssa 1.1.2021.

Työttömyysvakuutusrahaston ja Koulutusrahaston yhdistäminen

Annettiin työttömyysvakuutusrahaston ja Koulutusrahaston yhdistämistä koskeva hallituksen esitys. Muutos tulee voimaan 1.1.2019 ja samalla Koulutusrahaston nimi muuttuu Työllisyysrahastoksi. Muutoksella tavoitellaan muun muassa aiempaa parempaa kykyä vastata toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin.

2.7 Lainvalmistelu

Ministeriön lainsäädäntösuunnitelman ydin koostuu niistä säädöshankkeista, jotka hallitus on linjannut hallitusohjelmassa tehtäväksi. Lainsäädäntösuunnitelmaan sisällytetään myös muista hallituksen tai ministeriön päätöksistä johtuvat säädösmuutokset. Lisäksi säädösmuutostarpeita aiheutuu mm. EU-sääntelystä sekä laillisuusvalvojien päätöksistä. Merkittävä osa lainsäädännöstä on tällä hallituskaudella sisältynyt toimintasuunnitelmassa hallituksen reformien, kärkihankkeiden sekä valtiontalouden kestävyys- ja kilpailukykyhankkeiden toimeenpanoon. Niiden lisäksi erityisesti sosiaaliturva- ja vakuutusosastolla on paljon muita hallitusohjelmasta johdettuja lainsäädäntömuutoksia.

Vuoden 2018 säädösvalmistelun keskeisin tehtävä oli sote-uudistuksen valinnanvapauslainsäädännön valmistelu valtiovarainministeriön kanssa, sote-liitännäislakien valmistelu sekä sote-järjestämislain ja valinnanvapauslain eduskuntakäsittelyyn osallistuminen. Samalla arvioitiin näistä hallituksen esityksistä muuhun substanssilainsäädäntöön vaikuttavat kokonaisuudet.

2.8 Muu hallituksen strategisia tavoitteita tukeva toiminta

Ministeriön muut merkittävät hankkeet

Työeläkevakuutusyhtiöistä annetun lain muuttamisesta tehtiin hallituksen esitys. Esityksen kaikilla työeläkelaitoksilla on oltava vähintään yleisluontoiset omistajaohjauksen periaatteet.

Uudesta potilasvakuutuslaista annettiin hallituksen esitys. Lailla uudistetaan nykyisen potilasvakuutuslainsäädännön rakenne kokonaisuudessaan. Muutosten on tarkoitus parantaa vakuutuksenottajien sekä vahinkoa kärsineiden asemaa ja oikeuksia.

Eläkesäätiö- ja vakuutuslainsäädännön muuttamisesta annettiin hallituksen esitys. Esityksellä pannaan täytäntöön ammatillisia lisäeläkkeitä tarjoavien laitosten toiminnasta ja valvonnasta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin edellyttämät välttämättömät muutokset. Lakeja sovelletaan eläkesäätiöiden ja eläkekassojen vapaaehtoiseen lisäeläketointaan.

Ministeri Saarikko asetti keväällä 2018 selvityshenkilöksi tasa-arvovaltuutettu Jukka Maarianvaaran selvittämään palkka-avoimuuden edistämistä. Maarianvaara luovutti raporttinsa lokakuussa 2018. Raportin seurauksena ministeri Saarikko asetti kolmikantaisen työryhmän, jonka toimikausi alkaa vuoden 2019 alussa.

Syyskuussa 2018 julkaistiin ”Tasa-arvoa talousarvioon” -selvitys, joka oli valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaan (VN-TEAS) liittyvä hanke, jossa kehitettiin talousarvion sukupuolivaikutusten arviointia ja sukupuolitietoista budjetointia Suomessa. Talousarvion sukupuolivaikutusten arvioinnin kehittäminen on yksi hallituksen tasa-arvo-ohjelman toimenpiteistä.

Tasa-arvon ja tasa-arvotyön näkyvyyden edistämiseksi Tasa-arvoasian neuvottelukunta (TANE) jatkoi yhteistyössä Naisjärjestöjen Keskusliiton kanssa kampanjalla ”Tasa-arvotiedoilla vaikuttavuutta” (2018–2019), joka pohjautuu Suomi 100 -juhluvuoden aikana toteutettuun ”100 tasa-arvotekoa” -kampanjaan. Kampanjan tarkoituksena on syventää ja monistaa tasa-arvotekoa, joita ensimmäisessä kampanjassa kertyi noin 250.

STM koordinoi hallituksen tasa-arvo-ohjelman 2016–2019 toimeenpanoa, seurantaa ja poikkihallinnollista työryhmää, jossa on kaikkien ministeriöiden edustajat. Ohjelman loppuraportti koottiin syksyllä 2018 ja se julkaistaan alkuvuodesta 2019.

Sukupuolten välisten palkkaerojen pienentämiseksi on vuonna 2018 toimeenpanttu kolmikantaista Samapalkkaisuusohjelmaa 2016–2019. Vuoden 2018 lopussa julkistettiin ohjelman riippumaton kokonaisarviointi.

Annettiin hallituksen esitys lääkelain ja Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain muuttamisesta. Esitys toteuttaa hallituksen apteekkityöryhmän linjauksia.

Vastuu perustoimeentulotuen myöntämisestä ja maksamisesta siirtyi Kelan vastuulle vuoden 2017 alusta. Uudistuksen tukea jatkettiin vuonna 2018 STM:n, Kelan ja Kuntaliiton välisenä yhteistyönä.

Hallituksen esityksen laiksi sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 159/2017) käsittely jatkui eduskunnassa. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä. Sosiaali- ja terveystietojen käytölle luotaisiin yhtenäiset edellytykset tutkimuksessa, tilastoinnissa, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa, opetuksessa, tietojohdantamisessa, viranomaisohjauksessa ja -valvonnassa sekä viranomaisten suunnittelu- ja selvitystehtävissä. Käyttöluvut myöntäisi keskitetysti uusi Sosiaali- ja terveysalan käyttö- lupaviranomainen. Luovutettaville tiedoille luotaisiin tietoturvalliset käyttöympäristöt ja -käyttöyhteydet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetussa laissa säädettäisiin tarkemmin laitoksen tehtävistä ja henkilötietojen käsittelystä. Terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annettu laki ja sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukseen tilastotoimesta annettu laki kumottaisiin. Muiden lakien muutokset olisivat teknisluonteisia. Esityksellä saatettaisiin lainsäädäntöalueen säännökset vastaamaan yleisen tietosuoja-asetuksen (2016/679) vaatimuksia.

Annettiin hallituksen esitykset ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain muuttamisesta, lääkelain sekä Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain muuttamisesta, hoitajien lääkkeenmääräämiskorvauksista, lääkelain muuttamisesta sekä terveydenhuoltolain muuttamisesta (leikkaus-toiminta ja ensihoito). Lisäksi annettiin valtioneuvoston asetukset seulonnoista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta ja kuolemansyyntä selvittämisestä annetun asetuksen muuttamisesta. Valmisteltiin biopankki- ja genomilakeja, lakia asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeudesta sekä lakia kuntouttavasta työtoiminnasta.

Annettiin lastensuojelulakia koskeva muutosesitys, jossa lapsen oikeutta hyvään kohteluun, huolenpitoon ja kasvatukseen vahvistettaisiin. Esitys on eduskunnan käsitellyssä. Uudistuksella selkeytettäisiin yleisesti hyväksytyt tavanomaisen kasvatuksen ja perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä rajanvetoa. Lisäksi pyritäisiin parantamaan kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen ja hänen huoltajansa oikeusturvaa ja tehostamaan valvontaa. Sijaishuollon valvontaa tehostettaisiin velvoittamalla aluehallintovirastoja kuulemaan sijaishuollossa olevia lapsia tarkastuskäynneillään. Tämän varmistamiseksi aluehallintovirastojen lastensuojelun valvontaresursseja lisättiin 6 henkilötyövuodella vuodesta 2019.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE) käynnisti Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman (2018–2021) toteuttamisen. Toimenpiteiden toteuttaminen käynnistyi hyvin. Vuonna 2018 turvakotien kokonaismäärä nousi 27: ään ja perhepaikkojen määrä 179: ään. Turvakotien rahoitus on noussut vuosittain ja vuonna 2018 se oli 17,5 miljoonaa euroa. Seksuaalirikosten uhrin tukikeskusten perustamistyö Tampereen, Turun, Oulun ja Kuopion yliopistollisiin sairaaloihin jatkui ja selvitystyö Lastenasiantalon saamiseksi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin (HUS) aloitettiin. Toimenpiteisiin kuului myös mm. kouluttamista,

ammattihenkilöstön osaamisen lisäämistä, osaamisen keskittämistä eri ammattiryhmissä sekä selvityksen valmistelu lähisuhdeväkivallan sovittelusta.

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta annettiin hallituksen esitys. Esityksen mukaan nuoren ammatillista kuntoutusta järjestetään ilman sairaus- tai vammadiagnoosia 16–29-vuotiaalle, jonka toimintakyky on olennaisesti heikentynyt ja jolla on kuntoutuksen tarve. Esityksen tavoitteena on, että opiskelun ja työelämän ulkopuolella tai muutoin syrjäytymisvaarassa olevat nuoret pääsisivät nykyistä joustavammin Kansaneläkelaitoksen ammatilliseen kuntoutukseen ja etenemään opiskelussa ja työelämässä.

Ministeriön ja konsernin johtaminen ja prosessit

Ministeriön johtamisjärjestelmää jännevoitettiin ottamalla käyttöön uusia käytännön johtamisen työkaluja. Näitä ovat muun muassa toiminnan ja talouden, viestinnän, kansainvälisen toiminnan ja säädösvalmistelun johtamisen vuosikellot sekä linjaorganisaatiossa tapahtuvan valmistelun, yhteistyötapojen ja päätöksenteon kuvaukset. Ministeriön ja konsernin toiminnan suunnittelun viitekehyykseksi sovittiin keskeisten vaikuttamisalueiden ja vaikuttamiskeinojen 3x3 -matriisi.

Hallinnonalan uuden strategian tiivistys visiokuvaksi viimeisteltiin konsernijohton kanssa yhteiseksi näkemykseksi. Tulosohjausta ja tulossopimuksia koskevissa asioissa konsernin johtoryhmä kokoontui yhdessä ministeriön virkamiesjohtoryhmän kanssa. Kelan pääjohtaja liittyi konsernin johtoryhmään pysyvänä asiantuntijana.

Strategia

Sosiaali- ja terveysministeriön konsernin tehtävä on turvata ihmisten toimintakykyä, toimeentuloa ja palveluja. Tätä tehtävää STM konserni toteuttaa säädösvalmistelun, monipuolisen ohjauksen ja poikkihallinnollisen yhteistyön avulla. STM konserni pyrkii kaikessa toiminnassa oikeudenmukaisuuteen, rohkeuteen ja avoimuuteen. Visio vuo-

delle 2030 on eheä yhteiskunta ja kestävä hyvinvointi. Hyvinvointi on sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävä. Ministeriön strategisia tavoitteita ovat aktiivinen osallisuus, kestävä rahoitus, hyvinvointia työn murroksessa, turvallinen ja hyvinvoiva elin- ja työympäristö sekä yhteen toimivat palvelut ja etuudet.

Keväällä 2018 valmistui sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskatsaus ”Eheä yhteiskunta ja kestävä hyvinvointi”. Sen kolme keskeisintä tavoitetta tulevalle hallituskaudelle ovat:

- Toimeentulo: sosiaaliturva kannustaa toimeliaisuuteen ja oppimiseen. Palvelut ja etuudet sovitetaan yhteen, kun turvaa uudistetaan. Yksittäisten tukien muuttaminen ei riitä.
- Palvelut: sosiaali- ja terveyspalvelut rakennetaan ketteriksi ja asiakaslähtöisiksi. Tiedolla johtaminen parantaa palvelujen vaikuttavuutta ja Suomen talouden kestävyttä.
- Toimintakyky: kun investoidaan ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja työllisyyteen, investoidaan Suomen tulevaisuuteen. Näin Suomi säilyttää asemansa mallimaana.

Keväällä 2019 työ jatkuu strategiaprosessin viimeistelyllä ja vaikuttamisalueille (toimeentulo, palvelut ja toimintakyky) muotoillaan vaikuttavuustavoitteet ja vaikuttavuusindikaattorit, jotka tähtäävät vuoteen 2030. Tämä työ tukee tulevan hallitusohjelman toimeenpanoa ja seurantaa konsernissa.

Yhteistyötä ja vaikuttamista kansallisesti ja kansainvälisesti

Hallitusohjelman ja muiden keskeisten lainsäädäntöhankkeiden lisäksi ministeriö tekee aktiivista yhteistyötä kansallisesti ja kansainvälisesti.

Suomi vaikutti aktiivisesti EU:n työllisyys-, sosiaali-, terveyspolitiikka- ja kuluttaja-asioiden neuvostossa (TSTK), sosiaalisen suojelun komiteassa sekä epävirallisissa terveys- ja sosiaaliministereiden kokouksissa. STM osallistui tiiviisti Suomen kannanmuodostukseen ja myötävaikuttii EU-tason keskusteluun koskien mm. rokotusyhteistyötä, digitaalista terveydenhuoltoa, EU:n lääkepolitiikan ja -lainsäädännön kehittämistä, EU:n terveysteknologian menettelyiden arviointia (HTA), sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista, esteettömyyttä sekä työperäisen syövän ehkäisyyn tähtäävän lainsäädännön valmistelua.

STM osallistui keskusteluun EU:n tulevaisuudesta ja erityisesti keskusteluun EU:n sosiaalisen ulottuvuuden kehittämisestä. Osallistuttiin korkean tason keskusteluun ja tuettiin Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria, myös eurooppalaisessa ohjau-

jaksossa. STM osallistui myös hallituksen toimiin EU-tuomioistuimessa vireillä olevissa asioissa.

EU-puheenjohtajakauden valmistelut etenivät. STM:n sektorin puheenjohtajakauden pääteema hyvinvointitalous lanseerattiin Brysselissä järjestetyssä seminaarissa. Hyvinvointitalous-teeman tärkein tavoite on vaikuttaa EU:n tulevaan viisivuotiskauteen.

Suomi jatkoi vahvaa profiiliaan Maailman terveysjärjestössä (WHO). Suomi toimii WHO:n korkean tason tarttumattomien tautien komission rinnakkaispuheenjohtajana (presidentti Niinistö) ja jäsenenä (ministeri Mattila) vuosina 2017–2019. Suomi valittiin toukokuussa WHO:n hallintoneuvoston jäseneksi vuoteen 2021 saakka. Kansliapäällikkö Päivi Sillanaukee edustaa Suomea.

Suomi edisti terveysturvallisuuden kehittämistä toimimalla terveysturva-allianssin rinnakkaispuheenjohtajana ja GHSA-terveysturvaohjelman ohjausryhmän jäsenenä sekä aktiivisena jäsenmaana WHO:ssa. Kansallinen terveysturvallisuuden ohjausryhmä käynnisti työnsä.

Suomen kolmivuotinen jäsenyys Kansainvälisen työjärjestön (ILO) hallintoneuvostossa on käynnissä. Suomi edisti ILO:n ja WHO:n yhteisen työsuojelun globaali koalition rakentamista. Pohjoismainen ns. Arjeplog-sopimus hyväksyttiin. Suomen puolivuotinen puheenjohtajuus Euroopan neuvostossa käynnistyi marraskuussa 2018.

Suomi osallistui ministeri Mattilan aloitteesta ILO:n käynnistämään kansainvälisen työsuojelun koalition valmisteluun ja koalition toiminnan konseptin määrittelyyn sekä painopisteiden valintaan.

Suomella on Arktisen neuvoston puheenjohtajuus vuosina 2017–2019. STM edisti tee-mojaan sukupuolten tasa-arvosta, alkuperäiskansojen mielenterveydestä ja itsemurhien ehkäisystä sekä terveysturvallisuudesta toteuttamalla hankkeita, järjestämällä konferensseja ja lanseeraamalla aloitteen arktisesta työterveysverkostosta. STM:n, OKM:n ja TEM:n yhteinen Pohjola 2020 -prioriteettihanke (2016–2018) toteutettiin suunnitelmien mukaisesti.

Toimintavuonna osallistuttiin Team Finland työhön. Saudi-Arabian kanssa käytiin keskusteluja toisesta yhteisymmärrysasiakirjasta. Sri Lankan kanssa kirjoitettiin yhteisymmärrysasiakirja kesäkuussa ja keväällä solmittiin yhteistyöasiakirja Japanin kanssa. Marraskuussa käynnistettiin keskustelut diabetesta koskevasta yhteistyöstä Singaporen kanssa.

Valmiusasiat

Valmisteltiin Kuntaliiton kanssa yhteistä valmiussuunnitteluohjeistusta. Hankkeen tuotoksia valmistuu vuonna 2019. Toteutettiin WHO:n 2017 tekemän ulkoisen arvioinnin toimenpide-ehdotuksia. Osallistuttiin Pohjoismaissa, EU:ssa sekä globaalisti kansainvälisen valmiuden ja varautumisen yhteistyöhön terveysturvallisuuden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Valmisteltiin poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan perustamista. Neuvottelukunnan työ käynnistyy alkuvuonna 2019.

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta (SAMU) muodostettiin yhdistämällä sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta (Somla) ja työttömyysturvan muutoksenhaku-lautakunta (TTLK) 1.1.2018 alkaen. Uusi lautakunta on oma itsenäinen kirjantapioyksikkö, joka tekee oman toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen.

3 Vaikuttavuus

3.1 Toiminnan vaikuttavuus

Terveys 2000- ja Terveys 2011 -tutkimusten mukaan 30 vuotta täyttäneen väestön terveys, toimintakyky ja hyvinvointi ovat parantuneet 2000-luvulla. FinTerveys 2017 -tutkimuksen mukaan nopea toimintakyvyn ja hyvinvoinnin kehitys on kuitenkin mahdollisesti hidastunut ja osin jopa ollut negatiivista tällä vuosikymmenellä. THL:n sairastavuusindeksin mukaan ikävakioitu kokonaissairastavuus on laskenut Suomessa vuodesta 2000 asti ja 2010-luvulla lasku on ollut ensimmäistä vuosikymmentä nopeampaa. Eri ikäryhmien välillä on eroja. Keski-ikäiset ja etenkin eläkeläiset voivat aiempaa paremmin, kun taas 30–44-vuotiaiden ikäryhmässä terveys ja hyvinvointi eivät ole kohentuneet juuri lainkaan. Alueelliset sekä sukupuolten ja koulutusryhmien väliset erot ovat edelleen suuria. Tärkeimmät syyt terveyseroille ovat elinoloissa ja elintavoissa, kuten alkoholin käytössä, tupakoinnissa, ravitsemuksessa ja liikunnassa. Sosioekonomiset terveyserot näkyvät jo lasten ja nuorten kohdalla.

Nuorten elintavat ovat kehittyneet 2010-luvulla pääasiassa myönteiseen suuntaan. Liikuntaa harrastavien osuus on lisääntynyt ja päivittäin tupakoivien sekä vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan juovien osuudet ovat laskeneet. Nuoret arvioivat oman terveydentilansa pääsääntöisesti hyväksi tai melko hyväksi, joskin viimeisimmässä tutkimuksessa huonoksi tai keskinkertaiseksi terveydentilansa tuntevien osuus on hieman noussut. Ylipaino on kuitenkin kasvava ongelma myös nuorilla ja esimerkiksi ahdistuneisuus on lisääntynyt.

Vuoden 2017 aikana lapsista ja nuorista 1,4 % oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle joko lyhyen aikaa tai pitkäkestoisesti. Huostaan otettuja oli 1 %. Sekä kodin ulkopuolelle sijoitettujen, että huostaan otettujen lasten ja nuorten osuus on pysynyt varsin tasaisena koko 2010-luvun. Lapsista ja nuorista 4,5 % oli lastensuojelun avohuollon asiakaina vuonna 2017 (noin 55 900 henkilöä), mikä on selkeä lasku vuosikymmenen alusta. Laskun taustalla on nähtävissä 1.4.2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain muutos. Lastensuojeluilmoitusten ja muiden yhteydenottojen määrät ovat kuitenkin lisääntyneet viimeisen kymmenen vuoden aikana ja vuonna 2017 kasvu oli varsin suurta.

Ikääntyneiden palvelujen rakenne on kehittynyt tavoitteiden mukaisesti, lukuun ottamatta säännöllistä kotihoitoa. Vastaavasti lyhytaikainen ja kuntouttava kotihoito on lisääntynyt. Kotihoidossa hoidetaan nykyisin paljon apua tarvitsevia iäkkäitä ja yöaikaisen palvelun tarve on kasvanut.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset asukasta kohden ovat pysyneet tällä hallituskaudella varsin tasaisina. Kustannukset eivät ole kasvaneet, mikä saattaa osin johtua siitä, että kunnat eivät ole investoineet sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta odottaessaan. Kuntien väliset erot kustannuksissa ovat suuria, vaikka menot suhteutettaisiin palvelutarpeisiin.

Vuoden 2017 alussa Kelaan siirtyneen perustoimeentulotuen hakemusten käsittely nopeutui vuoden 2017 aikana ja pysyi suurin piirtein samalla tasolla vuonna 2018. Yli yhdeksän arkipäivän käsittelyajat vähenivät selvästi, mutta toisaalta yhdessä päivässä käsiteltyjen hakemusten osuus laski.

Lastensuojelun palvelutarpeen arvioinneista 96 % käsiteltiin lakisääteisessä kolmen kuukauden määräajassa vuonna 2018. Luvussa on tapahtunut huomattavaa kehitystä vuoden 2014 jälkeen, joskin käsittelyssä on alueellisia eroja. Myös kiireetön hoitoon pääsy terveyskeskuslääkärin vastaanotolle vaihtelee alueittain. 44 % käynneistä toteutui vuonna 2018 viikon kuluessa hoidon tarpeen arviosta. Erikoissairaanhoidossa yli kolme kuukautta odottaneiden potilaiden osuus on pysynyt viimeisten viiden vuoden aikana varsin tasaisena.

Kansalliseen Terveysarkistoon sisältyviin Kanta-palveluihin kuuluvat mm. sähköinen lääkemääräys (eResepti), potilastiedon arkisto, kansallinen lääketietokanta, Omakanta eli kansalaisen omat terveystiedot verkossa sekä valtakunnallisesti yhtenäiset sähköisten asiakasasiakirjojen ja potilaskertomusten tietorakenteet ja koodistot. Kanta-palveluiden käyttö on laajentunut merkittävästi. Sähköisen lääkemääräyksen käyttöaste oli jo vuoden 2017 lopussa lähes 100 %. Potilastiedon arkiston käyttäjiksi on liittynyt koko julkinen sektori ja suurimmat yksityiset terveystietopalveluiden tuottajat. Omakanta-palvelun käyttäjämäärä on kasvanut: joulukuussa 2018 käyttäjiä oli noin 620 000. Kanta-palveluja on laajennettu sosiaalihuoltoon, samoin potilaan omien tietojen tallennus on laajentunut.

Kokoaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle jääminen on ollut pitkään laskussa, mutta kääntyi vuonna 2018 yllättävään nousuun. Toistaiseksi on epäselvää, mistä käänne johtuu. Todennäköisesti osaselityksenä on noususuhdanteen myötä jyrkästi noussut työllisyys, mikä yleensä hieman kiihdyttää työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Osa aiemmasta vähennyksestä selittyy ikärakenteen ja eläkejärjestelmän muutoksilla, mutta myös työolojen kohentumisella ja toimenpiteillä on ollut vaikutusta.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan osallistuu noin joka kuudes 20 vuotta täyttänyt. Kaikkein järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan osallistuvien määrä kasvoi vuonna 2018, mutta merkittäviä muutoksia järjestötoimintaan osallistumisessa ei ole viimeisen viiden vuoden aikana tapahtunut. Naiset osallistuvat toimintaan miehiä aktiivisemmin ja säännöllisemmin.

Taulukko 1: Tavoitteiden seurantaindikaattorit

Tavoitteiden seurantaindikaattorit	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Eintapojen kehitys, %ikäryhmästä						
Aikuisten ylipaino	55	54	54	54	57	58
Aikuisten humalajuominen	12	12	11	13	12	10
Liikuntaa harrastamattomat aikuiset	25	23	26	23	22	21
Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneet aikuiset	14	13	13	14	10	13
Ylipainoiset nuoret	16	..	16	..	19	..
Tosi humalaan vähintään kuukaustittain juovat nuoret	12	..	10	..	10	..
Vähän liikuntaa harrastavat nuoret	32	..	22	..	24	..
Lapsiperheiden ennalta ehkäisevät palvelut, perheitä						
Lastensuojelun kodin- ja lastenhoitopalvelut	2 586	2 221	2 010	..
Lastensuojelun tehostettu perhetyö	8 939	9 396	10 094	..
SHLn mukainen perhetyö.	10 707	13 125	14 029	..
SHLn mukaiset kodin- ja lastenhoitopalvelut	9 645	10 729	13 419	..
Ikääntyneiden palvelujen rakenne, % 80 vuotta täyttäneistä						
Omaishoidon tuen 80 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana	5,5	5,5	5,7	5,8	6	
Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. olleet 80 vuotta täyttäneet asiakkaat	16,6	16,5	16,4	16,2	15,9	
Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 80 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12.	9,3	9,8	10,3	10,7	10,9	
Vanhainkodeissa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa terveyskeskuksissa olevat 80 vuotta täyttäneet 31.12.	4,5	3,9	3	2,5	1,8	
Sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannukset, euroa/asukas						
Käyttökustannukset (defl.)	3 732	3 763	3 761	3 730**
Sosiaali- ja terveyspalvelujen odotusajat, % asiakkaista						
Lastensuojelun selvitystä yli 3 kk odottaneet	..	10,1	5,7	5,6	7,1	4,3
Perusterveydenhuollosa lääkärille yli 7 päivää odottaneet		55	52	59	58	56
Perusterveydenhuollosa hoitajalle yli 3 päivää odotta	44	47	33	39	35	31
Erikoisairaanhoidossa yli 90 vuorokautta odottaneet	15,2	13,6	14,5	14,4	13,3	
Osatyökykyisten tukeminen työmarkkinoille, henkilöä						
Kelan kuntoutusrahan saajat	55 521	56 731	57 292	49 187	40 735	40 338
Työeläkekuntoutuksen ajalta kuntoutus rahaa saaneet	8 240	8 479	9 210	10 171	11 095	12 113
Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet	5 157	4 842	4 837	5 245	5 605	5 600*
Kokoaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet	17 803	16 405	16 360	16 313	15 330	16 600**
Järjestö- ja vapaaehtois toiminta, miljoonaa euroa						
Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen	301	308	309	315	323	353
*Ennakkotieto						
**Arvio						

3.2 Siirto- ja sijoitusmenojen vaikuttavuus

Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen

Sosiaali- ja terveysministeriö myönsi Veikkaus Oy:n tuotoista vuonna 2018 avustuksia 353,27 miljoonaa euroa yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (mom. 33.90.50) Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskuskuksen (STEA) ehdotuksen pohjalta.

Avustusta myönnettiin 993 yleishyödylliselle yhteisölle ja säätiölle yhteensä 2 166 avustuskohdeeseen. Avustushakemuksia saapui yhteensä 3 234.

Avustuksia myönnettiin seuraavien tavoitealueiden mukaiseen toimintaan:

- Järjestöjen toimintaedellytysten ja perusrahoituksen turvaaminen
- Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen
- Erityisryhmien asumisen tukeminen
- Yhteisöllisyyden ja osallistumismahdollisuuksien edistäminen
- Työelämäosallisuuden vahvistaminen
- Kriisiauttaminen ja arjen turvallisuuden edistäminen

STEA valvoo avustusten asianmukaista käyttöä ja arvioi avustetun toiminnan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta vuosiselvitysten, tuloksellisuus- ja vaikutusselvitysten, hankkeiden väli- ja loppuraporttien sekä tarkastuskäyntien avulla. Avustuksen saajilla on velvollisuus raportoida STEA:lle avustuksen käytöstä vuosittain.

Terveyden edistämisen määrärahat

Terveyden edistämisen määräraha (33.70.50) on tarkoitettu terveyden edistämisen kokeilu- ja kehittämishankkeisiin sekä terveyden edistämistä tukeviin tutkimushankkeisiin ja -ohjelmiin. Hankkeiden arviointi on toteutunut hankkeiden jättämien loppuselvitysten yhteenvedolla, joka on toimitettu vuosittain ministeriölle toukokuussa. Tämän lisäksi Terveyden ja hyvinvoinninlaitos on käyttänyt ulkopuolista arviointia hankkeiden tulosten ja vaikutusten arvioimiseksi vuosina 2010, 2013 ja 2016. Hankkeiden vaikutuksia arvioidaan seuraavan kerran vuonna 2019.

Vuodelle 2018 momentille myönnettiin 2,2 miljoonaa euroa. Vuonna 2018 alkaneiden kahdeksan hankkeen toteutumista arvioidaan kattavammin väliselvitysprosessin jättämisen yhteydessä maaliskuussa 2019.

Tartuntatautien valvonnan määrärahasta myönnetyt avustukset

Tartuntatautien valvonnan määrärahaa (momentti 33.70.22) oli vuonna 2018 käytettävissä 550 000 euroa ja sillä tuettiin yhdeksää eri hanketta. Määrärahaa saa käyttää tartuntatautilain (1227/2016) edellyttämän ehkäisyn ja valistustoiminnan, yllättävien epidemioiden selvittämisen ja seurannan sekä näiden edellyttämän kansainvälisen yhteistyön aiheuttamien menojen maksamiseen, edellä mainittuihin tarkoituksiin myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten maksamiseen, sekä enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen ja sosiaali- ja terveysministeriölle aiheutuvien muiden toimintamenojen maksamiseen. Tartuntatautien valvonnan määrärahan painopistealueita olivat vuonna 2018 korkean rokotuskattavuuden ylläpitäminen, mikrobilääkeresistenssin torjuntaan ja hoitoon liittyvien infektioiden ehkäisyä edistävät hankkeet, Suomen hiv- ja C-hepatiittistrategian toimeenpanoa sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistävät hankkeet ja syrjäytymiseen, sosiaaliin huono-osaisuuteen sekä maahanmuuttoon liittyvä tartuntatautien ehkäisy, erityisesti tuberkuloosin torjunta.

Kärkihankkeiden arvioinnit

Hyvinvointi ja terveys -painopistealueen tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta oli perusteltua toteuttaa hankearviointi yhtenäisesti. Arviointi suunniteltiin yhteistyössä kärkihankkeiden vastuuhenkilöiden sekä eri osastojen arvioinnin ja hankintojen asiantuntijoiden kanssa.

Yhteisarviointi muodostuu kunkin viiden kärkihankkeen saman sisältöisistä erillisarvioinneista sekä koko kärkihankkekokonaisuutta koskevasta yhteisestä arvioinnista.

Kärkihankkeiden yhteiset arviointikysymykset koskevat:

- tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointia
- johtamisen ja ohjauksen arviointia
- tulosten ja vaikutusten arviointia (hankekaudella)
- muutoksen pysyvyyden ja odotetun vaikuttavuuden arviointia

Yhteisten kysymysten lisäksi kärkihankkeilla oli täydentäviä lisäkysymyksiä.

Varsinainen arviointi sijoittuu ajanjaksolle 3/2018–3/2019.

4 Toiminnan tehokkuus

4.1 Toiminnan tuottavuus

Ministeriön keskeisten suoritteiden määrä (kts. kappale 5.1) kertomusvuonna noudatti edelleen hallituskauden rytmiä, jossa hallituksen esitysten määrä on suurimmillaan hallituskauden keskivaiheilla. Hallituksen esityksiä oli vuonna 2018 enemmän kuin edellisenä vuonna. Kertomusvuonna ministeriössä oli valmisteilla sote-uudistukseen kytkeytyvien lakien, ns. liitännäislakien valmistelu. Suurten uudistusten valmistelu rajoittaa hallituksen esitysten lukumäärää, vaikka sisällöllisesti työmäärä on suurempi ja valmisteltavien uudistusten yhteiskunnallinen vaikutus on moninkertainen. Ministeriötasolla seurattavat suoritteet, kuten hallituksen esitykset tai kirjalliset kysymykset eivät siis ole yhteismitallisia, joten tuottavuusvertailua ei voi mekaanisesti tehdä seurattavien suoritteiden perusteella.

Ministeriön henkilöstömäärä pysyi ennallaan. Osana KITI- ja HANDI-hankkeita siirrettiin menotositteiden tiliöinti Palkeisiin syksyllä 2018.

4.2 Toiminnan taloudellisuus

Toiminnan taloudellisuuden osalta tarkastellaan seuraavaksi ministeriön kuluja osastoittain ja kululajeittain taulukoissa 3 ja 4. Taulukot 3 ja 4 sisältävät ministeriön toiminnan kulut (sis. hallinnon ja kehittämistoiminnan momentit) lukuun ottamatta sisäisiä kuluja. Lisäksi taulukoissa esitetään valtioneuvoston kanslian (VNK) ilmoittamat ministeriölle kohdistuneet kulut.

Lisäksi taulukoissa 5 ja 6 esitetään kaikkien momenttien kulut toiminnoittain ilman sisäisiä kuluja. Tukitoiminnot on vyörytetty ydin- ja ohjaustoiminnoille tehdyn työajan perusteella. Lisäksi taulukoissa 5 ja 6 huomioidaan laskennallinen korko.

Tilinpäätösanalyysiluvussa 7 käsitellään myös kuluja kululajeittain. Tilinpäätösanalyysissä tarkastellaan kaikkia ministeriön omia toiminnan kuluja kululajeittain, joten VNK:n kuluja ei huomioida tilinpäätösanalyysissä. Tilinpäätösanalyysissä tarkastellaan kuitenkin kaikkia kululajeja, jolloin sisäiset kulut ovat mukana. Tilinpäätösanalyysi sisältää myös kaikki määrärahatilit, kun seuraavaksi tarkastellaan pääasiassa vain toimintamenoja.

Taulukko 2: Ministeriön toimintamenojen toiminnan kulut kululajeittain 2016–2018

Ministeriön toimintamenot kululajeittain 1 000 €	2018	2017	2016
Tuotot	7 377	6 694	5 247
Aineet ja tarvikkeet	146	122	91
Henkilöstökulut	27 483	27 777	25 485
Vuokrat	390	363	58
Palvelujen ostot	4 786	5 025	3 894
Muut kulut	1 818	1 737	1 513
VNK	9 363	9 563	9 032
Kulut yhteensä	43 987	44 588	40 072
Kaikki yhteensä (kulut- tuotot)	36 610	37 894	34 825

Ministeriön toimintamomentin toiminnan kulut laskivat 0,6 miljoonaa euroa (lasku 1,3 %). Kasvua tapahtui kaikissa kululajeissa. Henkilöstökulut, palvelujen ostot ja VNK:n kulut laskivat merkittävästi.

Palvelujen ostojen osalta muutoksessa (lasku 0,2 miljoonaa euroa) näkyy edellisen vuoden 2017 aikana käytetyt kertaluonteiset erät SUOMI 100 ja STM 100 juhluvuoden kuluihin.

Toimintamenojen osalta henkilöstökulut laskivat 0,3 miljoonaa euroa. Henkilöstökuluja on myös kohdistunut merkittävästi maksulliseen ja yhteisrahoitteiseen toimintaan, joka näkyy tuottojen lisääntymisenä.

Seuraavassa taulukossa toimintamomentin toiminnan kulut esitetään osastoittain. Kulut on esitetty ministeriön 1.10.2017 tapahtuneen organisaatiomuutoksen jälkeisen rakenteen mukaisesti. Vanhan rakenteen mukainen organisaatio on jaettu mahdollisuuksien mukaan uuden organisaatorakenteen mukaisesti.

Taulukko 3: Ministeriön toimintamenojen toiminnan kulut osastoittain 2016–2018

Ministeriön toimintamenojen kulut osastoittain 1 000 €	2018	2017	2016
Hyvinvointi ja palveluosasto	9 582	11 401	12 111
Sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausosasto	1 568	469	0
Sosiaaliturva- ja vakuutusosasto	3 327	3 383	3 379
Työ ja tasa-arvo-osasto	4 872	3 200	2 391
Ministeriön johto	487	608	447
Johdon tuki	2 337	3 381	4 377
Hallinto	2 644	2 872	3 080
Kansainväliset asiat	2 388	2 104	2 280
Viestintä	1 318	1 476	1 273
Lääkkeiden hintalautakunta (HILA)	1 788	1 835	1 743
Sosiaali- terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA)	4 313	4 297	0
VNK	9 363	9 563	9 032
Toiminnan kulut yhteensä	43 987	44 588	40 112

Toiminnan tuottavuutta ja taloudellisuutta on arvioitu ministeriön keskeisten toimintojen eli tehtäväkokonaisuuksien osalta Kieku-järjestelmästä saatavien kustannustietojen pohjalta osastokohtaisen tarkastelun sijasta.

Kustannukset perustuvat toiminnoille suoraan kirjattuihin menoihin, työaikakohdennusten perusteella saatuihin henkilötyövuosiin ja työkuukausiin sekä toimitalo- ja tukitoimintojen sekä palkallisten poissaolojen ydin- ja ohjaustoiminnoille jaettuihin kustannuksiin. Kustannuksiin on lisätty valtioneuvoston hallintayksiköstä saadut tiedot sinne siirrettyjen palvelutoimintojen kustannuksista.

Tuottavuuslaskelmia muutettiin edelliseen vuoteen verrattuna siten, että mukaan otettiin taulukon 3 mukaiset kulut. Laskelma tehtiin samalla uudestaan siten, että edellisen vuoden 2017 vertailuluvut ovat vertailukelpoiset vuoteen 2018.

Taulukko 4: Kokonaistuottavuus ja tehokkuus 2018

Kokonaistuottavuus, euroa	2018	2017
Kustannukset (1 000 €)	43 987	44 588
HTV:t (kohdennetut)	433	432
Kustannus (1 000 €/htv)	102	103
Tehokkuus, htv	2018	2017
Ydintoi mi nnot	45	48
Ohjaustoi mi nnot	132	144
Tuki toiminnot (ml. yleishallinto)	256	240
Yhteensä	433	432

Kustannukset 44,0 miljoonaa euroa (44,6 miljoonaa euroa 2017) ja HTV:t 433 (432 HTV:tä 2017) ovat pysyneet lähes edellisen vuoden tasolla. Suurimmat muutokset ovat tapahtuneet henkilötövuosien jakautumisessa toimintolajeille. Ydintoiminnoille kertyi 45 HTV:tä, joka on 10 % kaikista henkilötövuosista (48 HTV:tä ja 11 % vuonna 2017). Ohjaustoiminnoille kertyi 132 HTV:tä joka on 30 % kaikista henkilötövuosista (144 HTV:tä ja 33 % vuonna 2017). Näin ollen vuonna 2018 tukitoimintoja vyörytetään ydin- ja ohjaustoiminnoille sekä suhteellisesti 59 %, että määrällisesti 256 HTV:tä edellisvuotta enemmän (240 HTV:tä ja 56 % vuonna 2017).

Taulukko 5: Tukitoimintojen vyörytys ydin- ja ohjaustoiminnoille 2018

Tukitoimintojen vyörytyksen jälkeen ydintoiminnoille	2018				2017			
	Euroa (1 000)	%	Kohden- netut HTV:t	Kustan- nus 1 000 €/htv	Euroa (1 000)	%	Kohden- netut HTV:t	Kustan- nus 1 000 €/htv
Lääkehuolto	2 631	23,6 %	25,4	104	2 529	22,6 %	23,9	106
Naisten ja miesten välinen tasa-arvo	408	3,7 %	3,6	115	395	3,5 %	3,2	122
Sosiaali- ja terveyspalvelut	540	4,8 %	3,7	144	743	6,6 %	5,4	137
Terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen sekä sairauksien ja sosiaalisten ongelmien ehkäisy	6 916	62,0 %	70,7	98	6 871	61,3 %	69,8	98
Terveydensuojelu sekä säteilyhaittojen, kemikaalien ja geeniteknologian valvonta	423	3,8 %	4,6	93	425	3,8 %	4,5	94
Toimeentuloturva	21	0,2 %	0,2	101	31	0,3 %	0,2	191
Työsuojelu	63	0,6 %	0,6	105	42	0,4 %	0,4	102
Vakuutusmarkkinoiden toiminta	147	1,3 %	0,6	246	170	1,5 %	1,0	173
Ydintoiminnot yhteensä	11 149	100,0 %	109,3	102	11 205	100,0 %	108,4	103
Tukitoimintojen vyörytyksen jälkeen ohjaustoiminnoille	2018				2017			
	Euroa (1 000)	%	Kohden- netut HTV:t	Kustan- nus 1 000 €/htv	Euroa (1 000)	%	Kohden- netut HTV:t	Kustan- nus 1 000 €/htv
EU- ja kansainväliset asiat	6 223	19,0 %	49,1	127	5 517	43,2 %	44,9	329
Lainsäädäntöhankkeiden valmistelu ja seuranta	10 069	30,7 %	106,1	95	9 617	10,2 %	99,7	280
Ministeriön toimialan ohjaus ja toiminta- ja taloussuunnittelu sekä seuranta	2 791	8,5 %	26,7	104	3 484	26,3 %	33,5	242
Muut ministeriökohtaiset erityistehtävät	3 097	9,4 %	32,2	96	2 595	23,3 %	25,1	476
Yhteiskuntapolitiikan strategiat ja seuranta	10 658	32,5 %	109,2	98	12 170	-3,0 %	120,6	-108
Ohjaustoiminnot yhteensä	32 838	100,0 %	323,3	102	33 383	100,0 %	323,9	103
Yhteensä	43 987		432,7	102	44 588		432,4	103

Ydin- ja ohjaustoimintojen kustannukset, sekä HTV:t määrittävät välittömistä kuluista ja henkilötövuosista, jotka ovat kirjattu suoraan kyseisille toiminnoille. Tämän jälkeen tukitoimintojen kulut ja henkilötövuodet vyörytetään ydin- ja ohjaustoiminnoille tehdyn työajan perusteella. Laskelmassa ei ole kovin suuria eroja edelliseen vuoteen verrattuna.

Ydintoimintojen kustannukset olivat 11,1 miljoonaa euroa (11,2 miljoonaa euroa vuonna 2017) ja henkilötyövuodet olivat 109,3 (108,4 vuonna 2017). Kustannukset laskivat hieman (-0,5 %) edelliseen vuoteen verrattuna samalla, kun henkilötyövuodet lisääntyivät (0,8 %)

Ohjaustoimintojen kustannukset olivat 32,8 miljoonaa euroa (33,4 miljoonaa euroa vuonna 2017) ja henkilötyövuodet olivat 323,3 (323,9 vuonna 2017). Kustannukset laskivat -1,6 % samalla, kun henkilötyövuodet laskivat -0,2 %.

4.3 Maksullisen toiminnan tulos ja kannattavuus

Maksullisen palvelutoiminnan tuotot olivat vuonna 2018 yhteensä 6,74 miljoonaa euroa (2017: 6,02 miljoonaa euroa 2017). Tästä 6,68 miljoonaa euroa (2017: 5,96 miljoonaa euroa) kertyi nettobudjetoidun toiminnan tuotoista. Bruttobudjetoitu toiminta on ollut vähäistä. Vuoden tuotot olivat 64 074 euroa (2017: 65 831 euroa). Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot olivat 578 753 euroa (2017: 384 342 euroa) eikä siitä Valtiokonttorin ohjeiden mukaisesti (alle 1 miljoonaa euroa) ole tehty kustannusvastaavuuslaskelmaa. Samasta syystä bruttobudjetoidusta toiminnasta ei ole tehty kustannusvastaavuuslaskelmaa.

Ministeriön bruttobudjetoidut tulot koostuvat ministeriön maksullisista suoritteista annettujen asetusten (STMA 1578/2015 ja 1.10.2018 lähtien STMA 755/2018) tarkoittamista julkisoikeudellisista suoritteista, lähinnä geenitekniikan lautakunnan (VNA 1539/2015) ja edellä mainitun ministeriön asetukset (STMA 1578/2015 ja 1.10.2018 lähtien STMA 755/2018) 3 §:n tarkoittamista liiketaloudellisin perustein hinnoiteltavista suoritteista (STMA 1578/2015 ja 1.10.2018 lähtien STMA 755/2018). Ministeriön nettobudjetoidut tulot koskevat ministeriön maksuasetuksen (STMA 1578/2015 ja 1.10.2018 lähtien STMA 755/2018) 2 §:n ja asetuksen liitteessä mainittuja työsuojeluhallinnon julkisoikeudellisia suoritteita, 3 §:n mukaisia markkina-suoritteita, lääkkeiden hintalautakunnan tuloja (STMA 1387/2016), Laki arpajaislain muuttamisesta (L 1286/2016) sekä peliriippuvuuden seuranta- ja tutkimustoiminnasta aiheutuvien kustannusten kattamisesta rahapeliyhteisöiltä perittäviä korvauksia (L 1047/2001). Vuoden 2018 osalta ei ole laadittu erikseen varainhoitovuoden tavoitteita, koska toimintatavoite tulee olla kustannusneutraali.

Taulukko 6: Julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuuslaskelma

Julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 €)	Erillislains. perustuvat maksull. suoritteet			Muut julkisoik. Suoritteet			Yhteensä kaikki julkoik.suoritteet		
	Rahapeliasiat			Lääkkeiden hintalautak.					
	2018	2017	2016	2018	2017	2016	2018	2017	2016
	/ 1 000 euroa			/ 1 000 euroa			/ 1 000 euroa		
TUOTOT									
Maksullisen toiminnan tuotot									
- maksullisen toiminnan				2 724	2 486	2 133	2 724	2 486	2 133
- maksullisen toiminnan	2 242	1 875	1 845	0	0	0	2 242	1 875	1 845
Tuotot yhteensä	2 242	1 875	1 845	2 724	2 486	2 133	4 966	4 361	3 977
KUSTANNUKSET									
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset									
- aineet, tarvikkeet ja				7	6	3	7	6	3
- henkilöstökustannukset	87	39	56	1 175	1 211	1 240	1 262	1 249	1 297
- vuokrat				122	126	0	122	126	0
- palvelujen ostot	27	6	5	523	477	178	549	483	183
- muut erilliskustannukset	2 116	1 824	1 790		76	527	2 116	1 900	2 317
Erilliskustannukset yhteensä	2 229	1 869	1 851	1 827	1 895	1 948	4 056	3 764	3 799
KÄYTTÖJÄÄMÄ	13	6	-6	897	591	185	910	597	179
Maksullisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista									
- tukitoimintojen				214	221	226	214	221	226
- poistot				0	0	0	0	0	0
- korot				0	0	0	0	0	0
- muut yhteiskustannukset				0	0	0	0	0	0
Osuus yhteiskustannuksista	0	0	0	214	221	226	214	221	226
Kokonaiskustannukset	2 229	1 869	1 851	2 041	2 116	2 174	4 270	3 985	4 025
Ylijäämä (+) tai Alijäämä (-)	13	6	-6	682	370	-41	695	376	-48
Kustannusvastaavuus-%	101 %	100 %	100 %	133 %	117 %	98 %	116 %	109 %	99 %

Nettobudjetoidun toiminnan tuotot kertyivät vuonna 2018 pääsääntöisesti julkisoikeudellisista suoritteista. Julkisoikeudellisten suoritteiden tuottamiselle asetettu kustannusvastaavuustavoite on saavutettu hyvin. Lääkkeiden hintalautakunnan (2,72 miljoonaa euroa) ja peliriippuvuuteen liittyvät (2,24 miljoonaa euroa) maksullisen toiminnan tuotot muodostivat 99,0 % julkisoikeudellisten suoritteiden tuotoista. Lääkkeiden hintalautakunnan kustannusvastaavuus (133 %) on noussut edellisestä vuodesta (117 %). Vuosien 2016–2018 keskimääräinen kustannusvastaavuus on ollut 116,3 %. Vaihtelu aiheutuu toiminnan luonteesta. Tarkasteluvuonna hintalautakunnassa ratkaistiin yhteensä 756 (847 v. 2017) hakemusta, keskimääräisen vuosittaisen hakemäärän ollessa n. 700. Rahapelitoiminnan haittojen ehkäisy- ja seurantatoiminnan tuotot (peliriippuvuus) on noussut edellisestä vuodesta 19,57 %. Ministeriössä tuotettujen suoritteiden bruttobudjetoidut tulot koostuivat ministeriön maksuasetuksen (STMA 1578/2015 ja 1.10.2018 lähtien STMA 755/2018) 2 §:n tarkoittamista julkisoikeudellisista suoritteista ja geenitekniikan lautakunnan (VNA 1539/2015) sekä edellä mainitun asetuksen (STMA 1578/2015 ja 1.10.2018 lähtien STMA 755/2018) 3 §:n

tarkoittamista liiketaloudellisin perustein hinnoiteltavista suoritteista. Bruttobudjetoitujen ministeriön maksuasetuksen 2 §:n ja 3 §:n tarkoittamien tulojen kohdalla on kysymys vähäisistä ja satunnaisista tuloista, joiden osalta jo tuloarvion laatiminen ja sen toteutumisen ennustaminen on vaikeaa.

Merkittävä osa bruttobudjetoiduista tuloista muodostuu geenitekniikan lautakunnasta 13 872 euroa (2017: 11 950 euroa) ja Eläke- ja yksityisvakuutusyksiköstä 26 280 euroa (2017: 28 270 euroa). Myös näiden tulot ovat vaikeasti ennakoitavia. Bruttobudjetoidussa toiminnassa on toteutettu työajan seuranta vuodesta 2008 lähtien. Toiminnan kannattavuuteen vaikuttaa alentavasti esimerkiksi se, että geenitekniikkalain 35 §:n mukaan maksujen perimisestä voidaan myöntää poikkeuksia ja maksu voidaan jättää perimättä osittain tai kokonaan. Em. lainmukaisia hakemuksia tekevät pääosin julkisyhteisöjen yhteydessä toimivat tutkimusryhmät.

4.3.1 Muutokset tilikauteen 2017 verrattuna

Maksullisen toiminnan kokonaistuottokertymä oli 0,72 miljoonaa euroa edellistä tilikautta suurempi. Julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus oli yhteensä 116 %. Yhteisrahoitteinen toiminta kuten myös bruttobudjetoitu toiminta on ollut niin vähäistä, ettei niitä koskevia kustannusvastaavuuslaskelmia ole kertomuksessa esitetty.

4.4 Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuus

Ministeriön yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot olivat vuonna 2018 vajaa 0,6 miljoonaa euroa. Näin ollen yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmaa ei esitetä vuoden 2018 osalta; raja laskelmalle on 1 miljoonaa euroa. Yhteisrahoitteisen toiminnan rahoituksesta valtaosa tuli valtionhallinnon ulkopuolelta, pääosin Pohjoismaiden ministerineuvostosta.

5 Tuotokset ja laadunhallinta

5.1 Suoritteiden määrät ja aikaansaadut julkishyödykkeet

Taulukko 7: Keskeiset tuotokset vuosina 2016–2018

Keskeiset tuotokset	2018	2017	2016
Esiteltyjen säädösten määrä			
-hallituksen esitykset	43	32	51
-HE:In sisältyvät lait	122	137	175
-valtioneuvoston asetukset	33	34	30
Asetettujen työryhmien määrä	11	13	23
Kirjallisten kysymysten määrä	167	174	161
Asiantuntijakuulemisten määrä eduskunnan valiokunnissa	267	272	206
Uudet kansalaiskirjeet (*)	1 405	1 440	1 404
* Uudet asianhallintajärjestelmään avatut asiat			
Julkaisut	13	18	15
Tiedotteet, suomenkieliset	226	259	263
Tiedotteet, ruotsinkieliset	208	218	235
Tiedotteet, englanninkieliset	16	63	77
Tiedotteet, venäjänkieliset	2	5	5
Tiedotustilaisuudet ja toimittajatapaamiset	38	40	97
Verkkouutiset, suomenkieliset	188	135	195
Verkkouutiset, ruotsinkieliset	76	80	132
Verkkouutiset, englanninkieliset	18	19	41
Verkkouutiset, venäjänkieliset	0	0	0
Verkkouutisten Yläkulma-tekstiartikkeleita (Yläkulma-artikkelit lopetettiin verkkouudistuksen yhteydessä kesällä 2015)	0	0	0
Verkkouutisten Yläkulma-videoita (Näkökulma-videoiden teko aloitettiin verkkouudistuksen yhteydessä kesällä 2015)	11	6	17
Muut tuotetut videot (ei Näkökulma)	93	199	243

Vuonna 2018 hallituksen esityksiä annettiin enemmän kuin edellisenä vuonna. Vuosi 2018 oli hallituksen viimeinen kokonainen toimintavuosi, joten silloin annettiin hallituksen viimeiset laajat esitykset eduskunnalle. Osa valmistelussa olleista hallituksen esi-

tyksistä oli hyvin laajoja ja niihin sisältyi useita lainmuutoksia. Kansanedustajien kirjallisten kysymysten määrä on pysynyt viime vuosina melko samalla tasolla. Ministeriölle ja ministereille tulleiden kansalaiskirjeiden määrä on pysynyt viime vuosina suurena. Ministeriön asianhallintajärjestelmään kirjattujen ministeriölle saapuneiden kansalaiskirjeiden lisäksi suoraan ministereille tulee runsaasti kansalaisyhteydenottoja. Erityisesti sähköpostitse saapuu runsaasti yhteydenottoja, ja ne vaativat ministeriöltä paljon työpanosta. Sosiaali- ja terveysministeriön virkamiehet ovat usein kuultavana asiantuntijana eduskunnan valiokunnissa. Valtaosa asiantuntijakuulemisista liittyy sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltujen hallituksen esitysten eduskuntakäsittelyyn, mutta osa liittyy muiden ministeriöiden pääasiallisella valmisteluvastuulla oleviin asioihin tai muihin asioihin kuin hallituksen esityksiin. Asiantuntijakuulemisten määrä oli samaa luokkaa kuin edellisenä vuonna. Vuoden lopulla tuli lisäksi kutsuja eduskunnan valiokuntien kuulemiseen heti vuoden 2019 alussa.

Sosiaali- ja terveysministeriön viestinnässä korostuivat sosiaali- ja terveystalouden rakennemuutokset sekä siihen liittyvät hallituksen kärkihankkeet, joiden viestintää STM linjasi, koordinoi ja toteutti. Myös muuhun lainsäädäntöön ja hankkeisiin liittyvää viestintää oli runsaasti.

Sote-uudistuksen lainvalmistelusta, toimeenpanosta ja muutostuesta viestittiin laajasti. Uudistuksen sisällöistä laadittiin verkkoaineistoja, videoita, infografiikkaa, dioja, fakta-lehtiä, tiivistelmiä, tiedotteita ja bloggeja. Uutena lanseerattiin Muutoksen tekijät pod-cast-sarja. Medialle järjestettiin useita tiedotus- ja taustatilaisuuksia. Sote-uudistuksesta käytiin vuoden aikana poikkeuksellisen laajaa ja kriittistä yhteiskunnallista keskustelua, joka edellytti tiivistä mediaseuranta.

Osana muutostukea maakuntien viestijöille ja muutosjohtajille järjestettiin useita viestinnän valmennuksia. Sote-uudistuksen valmistelijoille tehtiin uutiskirjeitä, joissa viestittiin ajankohtaisista asioista ja uusista aineistoista. Maakuntien hyvistä käytännöistä teetettiin useita uutisjuttuja. Maakunnille laadittiin suositus väliaikaishallinnon viestinnän organisoinnista. Vuoden aikana tuettiin maakuntakierrosten viestintää. Maakunta- ja sote-uudistuksen keskeisen sanaston määrittelytyötä jatkettiin yhteistyössä Selokeskuksen ja Kotimaisten kielten keskuksen kanssa.

Terveyden ja hyvinvoinnin kärkihankkeiden etenemisestä ja tuloksista viestittiin aktiivisesti ja monipuolisesti. Viestintä oli monikanavaista: verkkosivut (sekä stm.fi että alueuudistus.fi), sosiaalinen media (Twitter, Facebook, YouTube), videotuotannot, podcastit ja painetut tuotteet (esitteet, julkaisut, faktalehdet). Lape- ja I&O-hankkeista oli erillinen mediaseuranta.

Valtakunnallisen ja alueellisen kehittämistyön tuloksia julkistettiin sitä mukaa kuin ne valmistuivat. Hyvistä käytännöistä tuotettiin uutisia, joissa kerrottiin alueellisista kokeiluista ja niiden tuloksista ja vaikuttavuudesta.

Neljä kärkihanketta piti loppuseminaarinsa marras-joulukuussa. Niihin tuotettiin erilaista tuloksista kertovaa viestintämateriaalia, esim. postereita.

Yhteinen viestintä strategiasta ja tulevaisuuskatsauksen painotuksista käynnistettiin konsernin yhteistyönä ja tehtiin mediabarometri ja mainetutkimus vuoden 2018 alussa. Suurten muutosten takia johtamista tukevaa sisäistä viestintää ja vuorovaikutusta painotettiin. Rationaalisen lääkehoidon kampanja toteutettiin yhdessä Fimean kanssa keväällä 2018.

STM kertoi valmisteluvaiheessa olevasta Genomikeskuksesta kansalaisille laajalla monikanavaisella viestintäkampanjalla. Kampanja näkyi eri medioissa kautta maan touko-kesäkuussa 2018. Genomikeskuksen perustaminen on yksi Terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kasvustrategian toimenpiteistä.

Sidosryhmätyön suunnittelua parannettiin vuosikellon avulla. STM järjesti kumppaneidensa kanssa ensimmäisen Kestävä hyvinvointi -kurssin ja osallistui Suomi Areenalle sosiaaliturvan uudistamisen teemalla yhdessä Kelan kanssa.

Twitter kasvatti edelleen suosiotaan yhtenä viestinnän pääkanavista verkkopalvelujen rinnalla. Ministeriön Twitter-tiliä seuraa 22 100 tilaajaa. Uutisten mobiiliin välittämiseen suunniteltu mobiili sovellus, Sote-uutiset, otettiin käyttöön.

STM otti käyttöön valtioneuvoston yhteisen intranetin, Kampuksen, loppuvuodesta. Käyttöönottoa pohjustettiin ja tuettiin useilla eri kohderyhmille räätälöidyillä info-tilaisuuksilla.

Visuaalinen viestintä jatkoi kasvuaan, kun infografiikka, videoita ja muita visuaalisia tuotteita tehtiin johtamisen, päätöksenteon, toimeenpanon ja tiedonvälityksen tueksi. Visuaalinen ilme uudistettiin. Vuoden aikana valmisteltiin myös konsernin viestinnälle yhteiset linjaukset, joilla tuetaan mm. strategian toimeenpanoa ja konsernin yhteisiä teemoja.

5.2 Palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu

Ministeriön palvelukyvyn sekä suoritteiden laadun turvaamiseksi konserniohjausta ja -yhteistyötä kehitettiin päivittämällä hallinnonalan tietohallinnon linjaukset 2018–2022. Konsernin tieto- ja kyberturvallisuuden kehittämisohjelma käynnistettiin sekä jatkettiin kokonaisarkkitehtuurityötä suunnitelman mukaisesti. Hallitusohjelman kärkihankkeita seurattiin hankesalkun sekä raportointipalvelun avulla. Hankehallinnan tukimalli valmistui. Toiminnan suunnittelun ja seurannan projekti käynnistettiin. Ministeriön johto seurasi säännöllisesti kärkihankkeiden ja lainsäädäntöhankkeiden etenemistä.

Lainvalmistelun laadun varmistamiseksi ministeriö osallistui yhtenä kolmesta ministeriöstä Itä-Suomen yliopiston tuottamaan lainvalmistelukoulutukseen, johon osallistui 13 lainvalmistelijaa STM:stä. Lisäksi ministeriö osallistui oikeusministeriön lainvalmistelun kehittämisryhmän toimintaan, jonka tavoitteena on lainvalmistelun laadun parantaminen. Hallitusten esitysten valmistelutilannetta seurattiin säännöllisesti ministeriön johtoryhmässä. Kaikkiaan vuonna 2018 annettiin 50 hallituksen esitystä, joihin sisältyi yhteensä 125 lakia. VN-asetuksia annettiin 33.

Kertomusvuonna keskityttiin sote-, maakunta- ja valtion alueuudistuksen eduskuntakäsittelyyn ja esitysten muokkaamiseen. Sen lisäksi valmisteltiin isoja uudistuksia, kuten säteilylain kokonaisuudistus, laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa, HE vammaispalvelulaiksi, HE laiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuista sekä HE potilasvakuutuslaiksi sekä esitykset lääkelain uudistamiseksi.

Lainsäädännön arviointineuvosto antoi vuonna 2018 lausunnon kolmesta ministeriön esittelyvastuulla olevasta esitysluonnoksesta. Luonnoksesta laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveyspalveluissa arviointineuvosto totesi esityksen vaikutusten arvioinnin olevan haastavaa, mutta näki tarpeelliseksi tarkentaa arvioita uudistukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. Lisäksi tulisi esittää vähintään suuntaa antava arvio valinnanvapausuudistuksen hyödyistä verrattuna kustannuksiin ja riskeihin. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä valmistellusta esityksestä todettiin, että siinä on pyritty arvioimaan asiakastietojen sähköisen käsittelyn kustannuksia ja hyötyjä ja esitys sisältää euromääräisiä arvioita, mutta kustannusten ja hyötyjen jakautuminen eri toimijoille jää epäselväksi. Lääkelakia koskevassa hallituksen esityksessä nähtiin olennaisia näkökohtia kotitalouksille aiheutuvista vaikutuksista. Kokonaisuutena vaikutusarviota pidettiin kuitenkin pintapuolisena ja arviointineuvosto esitti mm. otettavaksi esitykseen näkökohtia taustaksi tehdystä arviointimuistiosta. Esityksiä on lausuntojen pohjalta mahdollisuuksien mukaan täydennetty.

Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimus ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnista säädösvalmistelussa vuonna 2017 valmistui.

6 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Taulukko 8: Ministeriön virat vuosina 2016–2018 (suluissa vuoden 2018 htv-määrä)

Virat	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2016
	(htv 2018)		
Johto ja erillisyyksiköt	92 (92)	92	42
Sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausosasto	19 (39)	18	
Hallinto- ja suunnitteluosasto			76
Vakuutusosasto, 1.9.2017 alkaen Sosiaaliturva- ja vakuutusosasto	61 (63)	62	62
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osasto			64
Sosiaali- ja terveysterveyspalveluosasto			58
Hyvinvointi- ja palveluosasto (*)	152 (171)	156	
Työsuojeluosasto, 1.9.2017 alkaen Työ- ja tasa-arvo-osasto	68 (68)	72	55
Yhteensä	392 (443)	400	357

* Sisältää ministeriön yhteydessä toimivan Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskokouksen, jossa on 46 virkaa

Ministeriössä on virkojen lisäksi runsaasti määräaikaista projektitehtäviä etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausosastolla ja hyvinvointi- ja palveluosastolla, minkä vuoksi ministeriön henkilötyövuosimäärä on selvästi suurempi kuin virkojen määrä.

Ministeriön virkojen määrä väheni kahdeksalla. Ministeriössä on edelleen vuonna 2018 lakkautettu ja muutettu avoimeksi tulleita virkoja vuonna 2015 tehdyn virkarakenteen kehittämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Tavoitteena on sopeuttaa pysyvät henkilöstömenot vastaamaan käytettävissä olevaa määrärahaa. Samaan aikaan suunnattiin myös voimavaroja uusiin ja kasvaviin tehtäväalueisiin. Valtaosa uusista voimavaroista on ollut määräaikaista virkasuhteita nykyisen hallituksen suurten hankkeiden, erityisesti sote- ja maakuntauudistuksen ja kärkihankkeiden valmistelu-tehtäviin, joten nämä lisävoimavarat eivät näy virkojen määrässä. Niin sanotun hiljaisen tiedon siirtämistä tuettiin perustamalla vähäksi aikaa osin päällekkäinen virka ja lakkauttamalla eläkkeelle jäävän virka sen vapauduttua. Vuoden aikana perustettiin ministeriön tehtäviin viisi uutta virkaa ja lakkautettiin kolmetoista virkaa. Osa lakkautetuista viroista oli jo ennestään avoimia. Valtaosa perustetuista viroista sijoitettiin sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausosastolle.

Taulukko 9: Ministeriön henkilöstövoimavarat vuosina 2016–2018

Henkilöstövoimavarat	2018	2017	2016
henkilöstön määrä			
lkm 31.12	438	439	392
naiset	347	349	304
miehet	91	90	88
htv	433	433	379
naiset	345	335	291
miehet	88	98	88
Määräaikaisten määrä			
lkm 31.12	125	119	90
naiset	102	99	75
miehet	23	20	15
% osuus henkilöstöstä 31.12	29	27	23
Osa-aikaisten määrä			
lkm 31.12	27	29	25
naiset	21	24	21
miehet	6	4	4
%-osuus henkilöstöstä 31.12	6	7	6
Keski-ikä 31.12	48	48,3	49,5
naiset	48	48,1	48,8
miehet	47,9	49,3	51,9
Sukupuolijakauma, naiset/miehet %-osuus	79/21	79/21	78/22
johto [1]	62/38	66/34	56/44
esittelijät	76/24	76/24	73/27
avustava henkilöstö	95/5	95/5	96/4
Koulutustaso, indeksiluku	6,5	6,4	6,4
naiset	6,4	6,3	6,3
miehet	6,8	6,8	7,0
Kokonaispoistuma [2]	20,3	18,6	14,0
Tulovaihtuvuus [3]	18,2	28,3	13,7
Sairauspoissaolot, pv/htv [4]	7,9	6,8	8,2
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet, %	0,2	0,4	0,2
Keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä [5]	65	64,5	63,5
Henkilöstökoulutus			
pv/htv	2,2	2,1	2,5
euroa/htv [6]	662	727	682
Työterveyshuolto, euroa/htv [7]	827	653	632
Työtyytyväisyysindeksi	70,2	70,8	73,4

[1] Kansliapäällikkö, osastopäälliköt ja tulosryhmän päälliköt, alivaltiosihteeri ja muutosjohtaja

[2] Palveluksesta eronneet ja palkattomalla virkavapaalle siirtyneet, %-osuus edellisen vuoden lopun henkilöstöstä

[3] Palvelukseen otetut uudet henkilöt ja palkattomalla virkavapaalta palanneet, %-osuus edellisen vuoden lopun henkilöstöstä

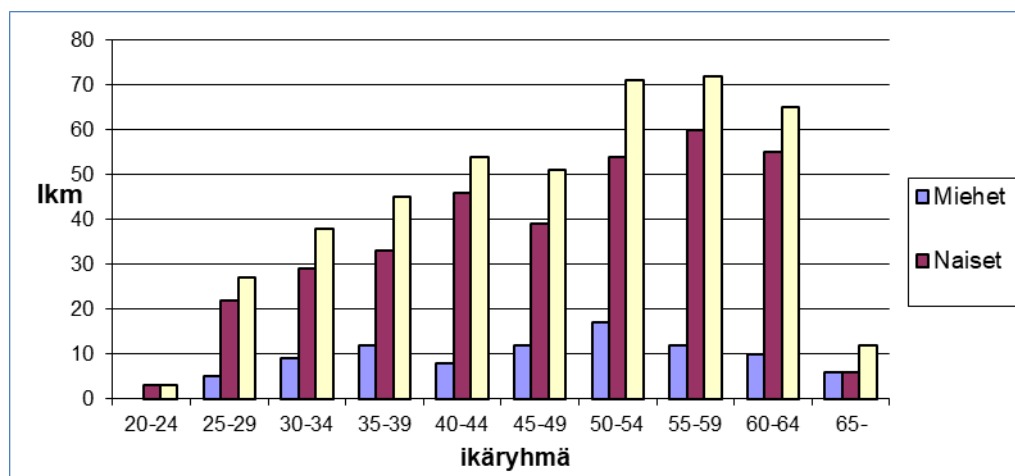
[4] Sisältää tapaturmapoissaolot

[5] Sisältää myös työkyvyttömyyseläkkeet

[6] Valtioneuvoston hallintoyksikön vastuulle siirtyneen koulutuksen osalta laskennallinen jyvitys ministeriöille

[7] Kelan palautuksen jälkeen

Kuva 1: Henkilöstö ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan vuonna 2018

Ministeriön henkilöstön määrä pysyi vuoden aikana lähes ennallaan. Ministeriöön nimitettiin edelleen lisää projektihenkilöstöä määräaikaisiin tehtäviin (sote- ja maakunta-uudistus, hallituksen kärkihankkeet). Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksen voimavaroja vahvistettiin sekä uusilla viroilla että projektihenkilöillä.

Määräaikaisten osuus henkilöstöstä kasvoi edelleen jonkin verran edellisestä vuodesta. Erityisesti määräaikaisen projektihenkilökunnan määrä kasvoi edelleen. Määräaikaista oli vuoden lopussa 29 % henkilöstöstä. Lukuun sisältyvät myös henkilöt, joilla on vakinainen virka ministeriössä tai muualla.

Osa-aikaisten osuus pysyi lähes edellisen vuoden tasolla. Osa-aikaisten osuus on ollut pitkään selvästi korkeampi kuin ministeriöissä keskimäärin, mutta on viime vuosina laskenut. Osa-aikatyössä oli vuoden lopussa 6 % henkilöstöstä, 27 henkilöä. Valtaosa osa-aikatyötä tekevästä on nimitetty kokoaikatyöhön, mutta he ovat osa-aikaisesti virkavapaalla. Heistä noin puolet on osittaisella hoitovapaalla ja noin kolmannes osa-aikaeläkkeellä. Osa-aikatyö oli yhtä yleistä naisilla ja miehillä.

Ministeriön keski-ikä laski hieman edellisestä vuodesta. Miesten ja naisten keski-ikä on lähes sama, kun aiemmin miesten keski-ikä on ollut selvästikin korkeampi. Suurimmat ikäryhmät ovat 50–54-vuotiaat ja 55–59-vuotiaat. Myös nuoremmissa ikäryhmissä erityisesti 30-vuotiaista lähtien on runsaasti virkamiehiä. Ikärakenne on tasoittunut edelleen edellisistä vuosista. Vuoden lopussa ministeriön palveluksessa oli 12 vähintään 65 vuotta täyttäneitä – kaksi enemmän kuin vuotta aiemmin. Alle 30-vuotiaita oli vuoden lopussa 30 henkilöä – neljä enemmän kuin vuotta aiemmin.

Miesten ja naisten osuudet eri henkilöstöryhmissä olivat samaa tasoa kuin edellisenä vuonna. Naisten osuus johtajista pieneni jonkin verran, mutta selvä enemmistö johtajista on naisia (62 %). Asiantuntijatehtävissä naisia on selvästi enemmän kuin miehiä (76 %). Avustavissa tehtävissä toimivista lähes kaikki (95 %) ovat naisia. Naisten osuus koko henkilöstöstä oli edelleen 79 %.

Kaikissa ikäryhmissä ylintä ikäryhmää lukuun ottamatta naisia on enemmän kuin miehiä. Yli 65-vuotiaista puolet on naisia ja puolet miehiä. Ylintä ja alinta ikäryhmää lukuun ottamatta, naisten osuudet ovat melko tasaisesti 73–85 %.

Sairauspoissaolojen määrä kasvoi jonkin verran edellisestä vuodesta. Sairauspoissaoloja oli 7,9 pv/htv, noin 1 pv/htv enemmän kuin edellisenä vuonna, mutta hieman vähemmän kuin vuonna 2016. Kasvu aiheutui yksittäisistä, yli 130 päivän sairauspoissaoloista, joita oli kaksi enemmän kuin edellisenä vuonna. Lyhyempien sairauspoissaolojen määrä oli edellisen vuoden tasolla.

Keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä oli 65 vuotta, puoli vuotta korkeampi kuin edellisenä vuonna. Vanhuuseläkkeelle jäi 20 henkilöä – yksi enemmän kuin edellisenä vuonna – ja työkyvyttömyyseläkkeelle yksi henkilö – yksi vähemmän kuin edellisenä vuonna. Vanhuuseläkkeelle siirtymisen keski-ikä oli 65,2 vuotta, lähes puoli vuotta korkeampi kuin edellisenä vuonna. Eläkkeelle jääneistä kuusi työskenteli valtion virkamiesten yleiseen eroamisikään 68 vuoteen saakka. Ministeriön ikärakenteen seurauksena eläkkeelle jää lähivuosina edelleen runsaasti henkilöitä.

Ministeriön henkilöstön kokonaispoistuma oli vuonna 2018 jonkin verran edellisvuotta suurempi. Muusta syystä kuin eläkkeelle jäämisen vuoksi ministeriön palveluksesta irtisanoutui 34 henkilöä, 19 enemmän kuin vuotta aiemmin. Heistä vakinaisesta virasta irtisanoutui 19 henkilöä ja määräaikaisesta virkasuhteesta 15 henkilöä. Erityisesti määräaikaisesta virkasuhteesta irtisanoutui selvästi enemmän henkilöitä kuin edellisenä vuonna, mikä aiheutuu osittain määräaikaisten projektitehtävien määrän kasvusta ja siitä, että hallituskauteen sidotut projektitehtävät ovat lähiaikoina päätymässä. Myös vakinaisessa henkilöstössä oli vaihtuvuutta edellisvuotta enemmän. Poistumaa oli melko tasaisesti kaikissa yksiköissä ja erilaisista tehtävistä. Avustavissa tehtävissä oli vaihtuvuutta henkilömäärään suhteutettuna enemmän kuin esittelijätehtävissä. Irtisanoutuneista noin kaksi kolmasosaa oli esittelijätehtävistä ja kolmannes avustavista tehtävistä. Tulovaihtuvuus oli STEA:n perustamisen vuoksi vuonna 2017 poikkeuksellisen suuri, mutta myös vuonna 2018 se oli selvästi suurempi kuin vuonna 2016, vaikka kaikkia avoimeksi tulleita virkoja ei säästösyistä täytetty. Tulovaihtuvuutta kasvatti myös määräaikaisen projektihenkilöstön palkkaaminen.

Henkilöstökoulutukseen käytettiin työpäiviä ja määrärahaa suunnilleen saman verran kuin edellisenä vuonna. Runsas neljännes kustannuksista muodostuu valtioneuvoston

hallintoyksikön tuottamista yhteisistä palveluista ministeriöille. Niiden kustannuksia ei seurata ministeriöittäin, vaan yhteissumma jaetaan ministeriöille henkilöstömäärien suhteessa.

Työterveyshuollon kustannukset henkilötyövuotta kohden olivat kahta edellistä vuotta korkeammat. Kustannuksia lisäsi työterveyshuollon toimintasuunnitelman mukaisesti tehdyt työpaikkaselvitykset useammalla osastolla.

Ministeriön työtyytyväisyysindeksi oli lokakuussa 2018 tehdyssä kyselyssä 70,2. Se oli lähes samaa tasoa kuin edellisellä kerralla marraskuussa 2017 ja hieman alempi kuin valtiolla vuonna 2018 keskimäärin.

7 Tilinpäätösanalyysi

7.1 Rahoituksen rakenne

Vuoden 2018 sosiaali- ja terveysministeriön käytettävissä olleet määrärahat olivat edellisiltä vuosilta siirtyneet määrärahat mukaan lukien 14 072 miljoonaa euroa (13 852 miljoonaa euroa vuonna 2017). Käytettävissä olevat määrärahat lisääntyivät 1,6 %. Suurin osuus tästä oli arvio- ja kiinteitä määrärahoja, joita ministeriöllä oli käytettävissä 13 018 miljoonaa euroa (12 951 miljoonaa euroa vuonna 2017).

Ministeriön määrärahojen kokonaiskäyttö oli peruutetut määrärahat pois lukien yhteensä 13 606 miljoonaa euroa (13 562 miljoonaa euroa vuonna 2017). Määrärahaa siirrettiin seuraavalle vuodelle 209 miljoonaa euroa, joka oli 99 miljoonaa euroa ja 90 % enemmän, kuin edellisenä vuotena (110 miljoonaa euroa vuonna 2017). Seuraavaksi esitetään suurimmat muutokset momenteittain.

7.2 Talousarvion toteutuminen

Tilinpäätöksessä peruutetut siirretyt määrärahat on esitetty tilinpäätöksen liitteellä 4. Peruutettu ja siirrettyjä määrärahoja oli yhteensä 4,1 miljoonaa euroa, kun edellisenä vuonna niitä oli 1,2 miljoonaa euroa. Peruttavat määrärahat muodostuivat pääasiassa momentin 33.03.25 Kansallinen genomikeskus, kansallinen syöpäkeskus ja lääkekehityskeskus vuoden 2017 perutusta määrärahasta (2,8 miljoonaa euroa).

Momentin 12.33.90 rahapelitoiminnan tuotto tulot kasvoivat 29 miljoonaa euroa (6 %) edelliseen vuoteen verrattuna. Momentin tulot kasvoivat, sillä rahapelitoiminnan jakamatonta tuloa purettiin vuoden 2018 aikana suunnitellusti. Näin myös jaetut avustukset yhteisöille ja säätiöille momentilla 33.90.50 lisääntyivät noin 32 miljoonalla eurolla.

Valtionapujen palautukset momentilla 12.33.98 tulot lisääntyivät peräti 85 miljoonaa euroa (88 %); valtionapuja perittiin takaisin etenkin muiden valtionapujen ja valtionosuuksien osalta. Palautuksista noin 45 miljoonaa euroa koostui työttömyysturvamomenttien palautuksista, johon on vaikuttanut parantunut työllisyystilanne.

Sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenomomentin 33.01.01 käyttö pieneni 1,1 miljoonaa euroa (laskua 4 %). Toimintamenojen pienentyminen aiheutui muun muassa Lääkkeiden hintalautakunnan ylijäämän kasvusta. Lääkkeiden hintalautakunnassa

kulut laskivat noin 250 000 euroa samalla, kun tuotot kasvoivat noin 240 000 euroa. Tämä vaikutus näkyy koko ministeriön toimintamenojen käytön vähenemisenä. Samalla ministeriön toimintamomentille kohdistuneet henkilöstökulut vähenivät noin 440 000 euroa. Mainittujen muutosten vuoksi toimintamenoja siirtyi 9,9 miljoonaa euroa vuodelle 2019. Siirtyvä erä oli n. 1,1 miljoonaa euroa suurempi, kuin edellisenä vuotena.

Kansallinen genomikeskus, kansallinen syöpäkeskus ja lääkekehityskeskus momentin 33.03.25 määrärahoista peräti 80 % (10 miljoonaa euroa) siirtyi seuraavalle vuodelle.

Kansallisten osaamiskeskittymien (genomi-, syöpä- ja neurokeskus) perustamisia sekä biopankkitoiminnan harmonisointia varten alun perin arvioidut rahoitustarpeet ovat aikataulullisesti myöhästyneet useasta syystä:

- **Yleisellä tasolla sote-maku-uudistuksen pitkittyminen:** epä tietoisuus uudistuksen läpimenosta ja aikataulusta on hidastanut sekä mutkistanut sopimusneuvotteluja ja valmisteluprojektien käynnistymistä. Erityisesti tämä on nähty sairaanhoitopiireissä/kuntayhtymissä, jotka ovat keskeisiä omistajia ja sopimuskumppaneita kansallisessa syöpäkeskushankeessa ja julkisessa biopankkitoiminnassa. Erikoissairaanhoidon keskittämisasiasetuksen voimaantulo 1.1.2018 mahdollisti kuitenkin alueellisten syöpäkeskusten perustamisen: kaikki viisi alueellista syöpäkeskusta perustettiin vuonna 2018, henkilöstön rekrytointi on menossa ja parhailaan on käynnissä useita kansallisia pilottiprojekteja. Keskittämisasiasetuksen mahdollistaman koordinoivan yksikön perustaminen on vireillä, osapuolten sopimusta valmistellaan parhaillaan, ja yksikkö perustetaan HUS:n keskushallinnon yhteyteen tänä keväänä.
- **Lainsäädännön viivästyminen:** Genomikeskuksen perustamiseen esitetty rahoitus lähti siitä, että HE genomilain antaminen 2018 ja genomikeskus perustetaan. Syksyllä 2018 genomilain antaminen päätettiin STM:n säädösvalmistelun priorisoinnissa siirtää vuoden 2019 budjettikaikatauluun, joten genomikeskuksen perustaminen siirtyi vastaavasti. Siirtymiseen vaikuttivat osaltaan tietosuoja-asetuksen kansallisen toimeenpanon ja toisilain eduskuntakäsittelyn viivästyminen. Kansallisen genomikeskuksen perustamisen edellyttämiä investointeja ja henkilöstörekrytointeja ei voida tehdä ennen lain vahvistamista. Keskuksen toimintojen tekninen valmistelu on kuitenkin käynnistetty sopimus pohjaisessa yhteistyössä THL:n, Kelan ja muiden tulevien toimijoiden kanssa syksyllä 2018. Kansallisen neurokeskuksen valmistelun koordinointi on Itä-Suomen yliopistolla, pilottiprojektit ovat käynnissä, ja kustannuk-

set/maksatukset allokoituvat vuodelle 2019. Suurin osa alun perin vuosille 2017–2018 arvioituista kustannuksista siirtyy vuosille 2019–2020.

- **Biopankkilain päivityksessä** tulee huomioida EU:n tietosuojasetus ja työ on kes-ken (HE annetaan syksyllä 2019). Kaksi isoa kansallista biopankkiprojektia on käynnistynyt arvioitua hitaammin. Biopankkitoiminnan harmonisointiin tähtäävät projektit ovat vaativia ja edellyttävät koko biopankkikentän sitoutumista. Biopankkiosuuskunta perustettiin vuonna 2018, mitä voidaan pitää toimintojen yhdenmukaistamisen kannalta edistysaskeleena, mutta osuuskunta ei vielä kata kaikkia Suomessa toimivia julkisia biopankkeja (ml THL). Tilanteesta keskustellaan aktiivisesti osuuskunnan ja biopankkien omistajien kanssa.

Momentin 33.03.31 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen määrärahaa käytettiin 2018 aikana 16,3 miljoonaa euroa ja 39,9 miljoonan euron määrärahasta 59 % siirtyi vuodelle 2019. Määrärahan käyttö oli edellisen vuoden tasolla. Hankkeet ovat lähteneet käyntiin ja edenneet vuoden aikana hyvin, mutta valtionapujen maksatukset toteutuvat viiveellä.

Lapsilisämenot momentilla 33.10.51 oli budjetoitu 7,7 miljoonaa todellista kulutusta suuremmaksi. Lapsilisämenot olivat odotettua pienemmät, sillä lapsia syntyi arvioitua vähemmän.

Momentin 33.10.54 Asumistuki määrärahan lisäys 226 miljoonalla eurolla (18 %) aiheutui pääosin opiskelijoiden siirtymisestä yleisen asumistuen piiriin.

Perustoimeentulotuen momentin 33.10.57 kulut pienenevät 31,2 miljoonaa euroa (4 %), mikä aiheutui vähimmäismääräisten päivärahojen korottamisesta ja tuen keston lyhenemisestä.

Työttömyysturvaan liittyvien 33.20.50 ansiopäiväraha, 33.20.51 peruspäiväraha, 33.20.52 työmarkkinatuki ja 33.20.55 koulutusrahastolle maksettavien valtionosuuksien kulut pienenevät merkittävästi, kaikkien osalta yhteensä 388 miljoonaa euroa (15,5 %). Määrärahan käytön väheneminen johtuu ainakin osittain työttömien määrän vähentymisestä vuoden 2018 aikana. Peruspäivärahamenojen pienentymiseen vaikutti myös kilpailukykyopimuksen mukaisen työttömyysvakuutusmaksun kertymän kasvu. Lisäksi valtion rahoitusvastuu palkansaajan aikuiskoulutustuesta poistui 1.8.2017 lähtien. Muutos vaikutti täysimääräisesti vuonna 2018.

Momentin 33.30.60 Valtion osuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista kasvoivat 171 miljoonaa eurolla (9 %), joka johtui pääasiassa kilpailukyky sopimuksen mukaisesta työnantajan sairausvakuutusmaksun alennuksesta. Lisäksi valtion menoja lisäsivät vähimmäispäivärahojen korottaminen sekä etuusmenojen (lähinnä lääkekorvausmenojen) kasvu.

Momentin 33.40.51 Valtion osuus maatalousyrittäjän eläkelaista johtuvista menoista kasvoi 3 % (16,8 miljoonaa euroa). Menojen lisäys johtuu vakuutettujen lukumäärän vähenemisestä, maksutulojen pientymisestä ja eläkemenojen samanaikaisesta kasvusta.

Momentin 33.40.52 Valtion osuus yrittäjän eläkelaista johtuvista menoista menot lisääntyivät 60,1 miljoonaa eurolla (31 %). Menojen lisäys johtuu mm. vakuutusmaksutulojen pientymisestä ja eläkemenojen kasvusta.

Momentti 33.60.37 Valtion korvaus kunnille laittomasti maassa oleskelevien kiireellisen sosiaalihuollon kustannuksiin oli vuonna 2018 ensimmäistä kertaa talousarviossa. Momentille myönnetty arviomääräraha oli 5,3 miljoonaa euroa, mutta käyttö jäi vähäiseksi vain n. 20 500 euroon. On oletettavaa, että säännöksistä johtuva jousto (Kansaneläkelaitos korvaa kunnalle ja kuntayhtymälle kiireellisten sosiaalipalveluiden antamisesta aiheutuneet kustannukset viimeistään vuoden kuluessa hakemuksen jättämisestä) vaikuttaa siihen, etteivät vuoden 2018 kustannukset ole vielä realisoituneet maksettavaksi. Myös paperittomien yleisesti kokema ”kiinnijäämisen pelko” on todennäköisesti syynä, etteivät paperittomat ole hakeutuneet arvioiden mukaisesti sosiaalipalveluiden piiriin. Paperittomat ovat saaneet apua myös järjestöiltä.

Momentin 33.60.38 Valtionavustus valinnanvapauden pilottihankkeiden kustannuksiin määrärahat olivat 125 miljoonaa euroa. Määrärahojen käyttö jäi vähäiseksi: vain 6,4 miljoonaa euroa. Määrärahoista noin 95 % siirtyy seuraavalle vuodelle. Momentilta on tehty valtionavustuspäätöksiä palvelusetelikokeiluiden laajennuksiin sekä uusiin palvelusetelikokeiluihin. Kyseiset valtionavustusrahat siirtyvät Länsi-Suomen aluehallintoviraston käyttöön maksatusta varten ja maksatus tapahtuu tulevina vuosina. Määrärahan vähäisen käytön syynä on SOTE-lakien viivästyminen.

Momentin 33.80.40 Valtion korvaus maatalousyrittäjien lomituspalvelujen kustannuksiin käyttö oli 12,5 miljoonaa euroa vähäisempi kuin edellisvuonna (9 %). Määrärahan käyttöön vaikuttaa eniten maatalousyrittäjien lukumäärä, joka on ollut laskussa.

Ministeriöllä oli edellisten vuosien tapaan käytössään edellisiltä vuosilta tuoreutuneita EU-rakennerahastojen myöntämivaltuuksia ja niistä aiheutuvia maksatuksia työ- ja

elinkeinoministeriön hallinnonalan momentilla 32.50.64. Vuonna 2018 hankkeet edistivät edellisvuotta nopeammin ja momentin käyttö kasvoi 2,6 miljoonaan euroon.

7.3 Tuotto- ja kululaskelma

Sosiaali- ja terveysministeriön kirjanpitoyksikön tilikauden 2018 kulujäämä oli lähellä edellisen vuoden tasoa. Vuonna 2018 kulujäämä oli 12 935 miljoonaa euroa, joka on 33,0 miljoonaa euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Merkittävimmin kulujäämän määrään vaikutti verot ja veronluonteiset maksut, joiden tuotto (Veikkauksen tuotto) lisääntyi 29,3 miljoonaa euroa. Rahoitustuotot (Alkon osingot) 32,0 miljoonaa euroa pysyivät lähes edellisen vuoden tasolla: kasvua oli 2,0 miljoonaa euroa (6,7 % kasvu).

Kirjanpitoyksikön tuotto- ja kululaskelma muodostuu vuonna 2018 ensimmäistä kertaa ministeriön tapahtumista. Aikaisempina vuosina tuotto- ja kululaskelmaan on sisällynyt myös työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan sekä sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan tapahtumat, jotka esitetään vuoden 2018 osalta oman kirjanpitoyksikön, Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan (SAMU), tilinpäätöksessä.

Toiminnan tuotot, 7,4 miljoonaa euroa kasvoivat 26 % edelliseen vuoteen verrattuna. Maksullisen toiminnan tuotot 6,0 miljoonaa euroa kasvoivat 9,9 % (0,7 miljoonaa euroa) edelliseen vuoteen verrattuna. Ministeriön toiminnan tuotot aiheutuivat 91 % (89 % edellisenä vuonna) maksullisen toiminnan tuotoista. Maksullisen toiminnan tuottojen muutoksia edelliseen tilikauteen verrattuna on tarkasteltu edellä luvussa 4.3.

Muut toiminnan tuotot 0,7 miljoonaa euroa laski 7,0 % (n. 52 000 euroa) edelliseen vuoteen verrattuna. Suurin osa tuotoista (82,6 % osuus), 0,6 miljoonaa euroa, aiheutui pääasiassa Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoittamista yhteisrahoitteisista hankkeista. Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot kasvoivat merkittävästi, noin 0,3 miljoonaa euroa edelliseen vuoteen verrattuna. Kasvu aiheutui projektien etenemisestä vuoden 2018 aikana. Suurin osa projekteista on päättymässä.

Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset EU:lta, valtion virastoilta ja laitoksilta sekä muilta tahoilta laskivat edelliseen vuoteen verrattuna, joten koko ryhmän tuotot vähenivät aikaisempaan vuoteen verrattuna. Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset laskivat, koska ryhmän tuottoihin tehtiin aikaisempiin vuosiin kohdistuneita tuottoja laskevia korjauksia, joiden vaikutus oli noin 0,1 miljoonaa euroa.

Sosiaali- ja terveysministeriön toiminnan kulut

Taulukko 10: Sosiaali- ja terveysministeriön toiminnan kulut 2017–2018

STM toiminnan kulut 1 000 €	2018	2017	Muutos € (18-17)	Muutos %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	149	162	-13	-8 %
Henkilöstökulut	30 537	30 157	380	1 %
Vuokrat	430	1 026	-596	-58 %
Palvelujen ostot	14 018	9 798	4 220	43 %
Muut kulut	4 586	5 575	-989	-18 %
Poistot	5	5	0	0 %
Sisäiset kulut	9 503	10 909	-1 406	-13 %
Toiminnan kulut yhteensä	59 228	57 633	1 595	3 %

Toiminnan kulut kasvoivat 1,6 miljoonaa euroa (3 %). Kasvu aiheutuu pääasiassa palvelujen ostojen kasvusta 4,2 miljoonaa euroa (43 %) ja henkilöstökulujen lisääntymisestä 0,4 miljoonaa euroa (1 %). Muut kululajit pienenivät vuoteen 2017 verrattuna.

Prosentuaalisesti merkittävimmin vähenivät vuokrat (53 %), mutta kululajin osuus kokonaisuudesta on vähäinen. Vuokrat sekä aineet, tarvikkeet ja tavarat ovat pääasiassa siirtyneet Valtioneuvoston kanslian yhteiseen hallintoyksikköön vuonna 2015 ja tämän jälkeen näiden kululajien merkitys on laskenut. Näiden kululajien yhteinen lasku on 0,6 miljoonaa euroa.

Euromääräisesti suurin kasvu tapahtui palvelujen ostoissa: 4,2 miljoonaa euroa. Palveluiden ostojen kulut kasvoivat pääasiassa kärkihankerahan (33.03.31 momentti) käytön lisääntymisestä. Kärkihankerahaa käytettiin palvelujen ostoihin 4,1 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. Kärkihankkeet etenivät pääasiallisesti vuoden 2018 aikana edellisvuotta paremmin ja esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa tehdyt sopimukset konkretisoituivat vuoden 2018 aikana.

Myös henkilöstökulut kasvoivat 0,4 miljoonaa euroa edelliseen vuoteen verrattuna. Henkilöstökuluissa kasvu oli suurinta valinnanvapauden pilottihankkeiden momentilla (33.60.38), josta henkilöstökuluja maksettiin vuoden aikana 0,3 miljoonaa euroa – vuonna 2017 momentilla ei ollut lainkaan henkilöstökuluja. Henkilöstökulut kasvoivat myös VM:n kärkihankemomentin (28.70.05, 0,2 miljoonaa euroa), STM:n oman kärkihankemomentin (33.03.31, 0,1 miljoonaa euroa) ja kansallisen genomikeskuksen momentin (0,2 miljoonaa euroa) osalta. Samaan aikaan toimintamenojen (33.01.01) momentin henkilöstökulut laskivat (0,3 miljoonaa euroa).

Sisäiset kulut sisältävät yhteistoiminnan kustannusten korvauksia ja yhteisrahoitteisen toiminnan rahoitusosuuksia valtion virastoille ja laitoksille. Valtaosa suorituksista maksettiin aikaisempien vuosien tapaan Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselle. Kulujen pienentyminen aiheutuu pääasiassa kärkihankerahan (33.03.31 momentti) käytön vähentymisestä sisäisten kulujen osalta.

Muut kulut laskivat lähes 1,0 miljoonaa euroa: ulkomaiset jäsenmaksut palautuivat aikaisempien vuosien tasolle.

7.4 Tase

Sosiaali- ja terveysministeriön taseen loppusumma 2018 on 321,3 miljoonaa euroa, mikä on 12,0 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2017.

Taseen käyttöomaisuudessa aineettomien hyödykkeiden arvo on lisääntynyt, mikä aiheutuu keskeneräisten hankintojen kasvusta.

Lyhytaikaisten saamisten (303,1 miljoonaa euroa) määrä laski 12,0 miljoonaa euroa. Muutos aiheutuu pääasiassa ennakkomaksujen (300,3 miljoonaa euroa) laskusta 13,1 miljoonalla eurolla. Summaan sisältyy pääosin Kansaneläkelaitokselle maksettuja eri etuuksiin liittyviä eriä.

Muut lyhytaikaiset saamiset (2,8 miljoonaa euroa) kasvoivat merkittävästi, edellisellä vuonna muut lyhytaikaiset saamiset jäivät 0,3 miljoonaan euroon. Muutos aiheutuu pääasiassa Veikkaukselle tehdyistä jaksotuskirjauksista. Veikkaukselta laskutettavat peliriippuvuuden ja STEA:n toimintaan liittyvät myyntilaskut (2,4 miljoonaa euroa) tehtiin vasta vuodelle 2019. Tästä aiheutui muihin lyhytaikaisiin saamisiin jaksotuskirjaukset vuodelle 2018.

Lyhytaikaisen vieraan pääoman saaduissa ennakoissa on 54,8 miljoonaan euron vähennys edellisestä vuodesta. Erään sisältyy Veikkaukselta saadut ennakot 380,2 miljoonaa euroa. Vastaava määrä oli vuoden 2017 päättyessä 435,3 miljoonaa euroa. Veikkauksen jakamatonta tuottoa purettiin vuoden 2018 aikana suunnitelman mukaan.

Muut lyhytaikaiset velat (28,4 miljoonaa euroa) pienenevät 26,4 miljoonaan euroon. Muut lyhytaikaiset velat palasivat edellisen 2017 hieman poikkeuksellisen vuoden jälkeen aikaisempien vuosien tasolle.

Siirtovelat kasvoivat 2,4 miljoonaan euroon lähinnä Terveyden ja hyvinvoinnin laitok-
selta tulleen vuoden 2019 aikana ostolaskun (2,3 miljoonaa euroa) vuoksi. Tapah-
tuma kirjattiin aiheellisesti kuluksi vuodelle 2018.

8 Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma

Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan menettelyjä, joilla varmistetaan ministeriön talouden ja toiminnan laillisuus ja tuloksellisuus, ministeriön ja sen hallussa olevan omaisuuden turvaaminen sekä ministeriön johtamisen ja ulkoisen ohjauksen kannalta oikeat ja riittävät tiedot ministeriön taloudesta ja toiminnasta. Sisäisellä valvonnalla pyritään edesauttamaan ministeriölle asetettujen tavoitteiden toteutumisen sekä estämään tavoitteiden kannalta haitallisia toimenpiteitä ja vähentämään tällaisten vaikutusta.

Ministeriössä arvioitiin riskit Graniten riskienhallintasovelluksella syksyllä 2018 vuoden 2019 toimintasuunnitelman valmistelun yhteydessä. Riskiluokitus ja arviointiasteikot pysyivät samoina kuin edellisenä vuonna.

Varsinainen riskiarviointi tehtiin arvioimalla riski riskiasteikolla (1–5) todennäköisyyden ja vakavuuden suhteen. Tulokseksi saatiin havaituille riskeille riskiluku. Mitä suurempi riskiluku on, sitä suurempi on myös riski. Niille riskeille, joiden riskikeskiarvo on 4 tai yli, piti lomakkeisiin lisätä myös hallintatoimen määrittely ja sen vastuuhenkilö sekä riskin tilatieto (arvioimatta, seurannassa tai valmis).

Riskiarvioinnissa riskit jaoteltiin viiteen eri riskialueeseen (Strategia, Operatiivinen toiminta, talous ja resurssit, Henkilöstö ja Turvallisuus). Ministeriössä kirjattiin kaikkiaan yhteensä 130 havaittua riskiä. Riskialueittain riskejä havaittiin seuraavasti: Operatiivinen toiminta 45 riskihavaintoa, Strategia 32 riskihavaintoa, Henkilöstö 26 riskihavaintoa, Turvallisuus 13 riskihavaintoa ja Talous ja resurssit 14 riskihavaintoa.

Ministeriössä havaittiin 32 riskiä, joiden riskiluku oli 16 tai yli (24 kpl riskiluku 16, 5 kpl riskiluku 20 ja 3 kpl riskiluku 25).

Asetus valtioneuvoston asetuksella (1243/1922) 65 §:n mukaan toimintakertomuksessa on esitettävä sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma. Seuraavassa on kannanotto ministeriön sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tilaan. Tähän lausumaan on kerätty myös nykyhetken kehittämistarve.

Olemme arvioineet täyttääkö sisäinen valvonta ja siihen kuuluva riskienhallinta sille talousarvioasetuksen 69 §:ssä säädetyt tavoitteet ja todenneet, että sisäinen valvonta ja riskienhallinta täyttävät sille asetuksessa asetetut vaatimukset. Ministeriön johtoryhmän päätöksen mukaisesti tehdyn riskienarvioinnin tuloksena ministeriön vuoden

2019 toimintasuunnitelmaan sisällytetään seuraavien riskien seuranta ja niitä koskevat hallintatoimet:

Henkilöstö

- Työn kuormittavuuden hallinta
- Osaamisen siirron varmistaminen henkilöstön vaihtuessa

Strategia

- Strategian ja hallitusohjelman tavoitteiden ja aikataulujen yhteensovittaminen käytettävissä olevien resurssien kanssa
- Maineriskin hallinta suurissa uudistuksissa

Operatiivinen toiminta

- SOTE jatkolainsäädännön valmistelu ja maakuntien yhteisen ohjauksen vaikuttavuus
- Poliittisen ohjauksen, aikataulujen, resurssien ja seurannan yhteensovittaminen säädöshankkeiden johtamisessa

Talous ja resurssit

- Toiminnan sopeutuminen pysyvien resurssien tasolle erillisrahoitusten päättyessä (SOTE, Kärkihankkeet, valinnanvapaus)

9 Arviointien tulokset

Suomen terveysturvallisuuden kansainvälinen ulkoinen arviointi toteutettiin vuonna 2017 Maailman terveysjärjestön prosessin avulla. Suositusten ja toimenpide-ehdotusten perusteella on jatkettu poikkihallinnollisesti valmiusmallien kehittämistä ja yhteensovittamista muiden kansallisten strategioiden ja suunnitelmien kanssa ja soveltuvien osin lainsäädäntöön.

Kärkihankkeiden ulkoiset arvioinnit valmistuvat keväällä 2019. Kärkihankekohtaisten arviointien lisäksi tehdään kaikki kärkihankkeet kattava yhteisarviointi. Arviointi keskittyy tavoitteiden, toimenpiteiden, johtamisen ja ohjauksen, tulosten ja vaikutusten sekä muutoksen pysyvyyden ja odotetun vaikuttavuuden arviointiin. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut ohjausryhmän seuraamaan ulkoisen arvioinnin toteutusta.

10 Yhteenveto havaituista väärinkäytöksistä

10.1 Virheitä ja väärinkäytöksiä koskevat yhteenvetotiedot

Ministeriöllä ei ole ollut tilikautena raportoituja väärinkäytöksiä.

10.2 Takaisinperintää koskevat yhteenvetotiedot

EU-rakennerahastohankkeisiin myönnettyä rahoitusta perittiin takaisin kahdessa tapauksessa yhteensä 3 553,09 euroa.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan myönnettyjä STEA-avustuksia perittiin takaisin yhdessätoista tapauksessa kohtuullistamisten jälkeen yhteensä 270 426,34 euroa (takaisinperittävä summa ennen kohtuullistamista 2 055 448,07).

11 Talousarvion toteumalaskelma

Osaston, momentin ja tilijaottelun numero ja nimi	Tilinpäätös 2017	Talousarvio 2018 (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2018	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %
12. Sekalaiset tulot	564 385 081,96	681 279 337	681 284 522,57	5 185,51	100
12.33.90 Rahapelitoiminnan tuotto	466 304 041,00	495 595 000	495 600 185,51	5 185,51	100
12.33.91 Valtionapujen palautukset	96 579 909,09	181 528 208	181 528 207,64	0,00	100
12.33.98.2. Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin	60 730,59	232 650	232 650,12	0,00	100
12.33.98.4. Takaisinperityt elatusavut	61 573 789,52	63 899 755	63 899 755,46	0,00	100
12.33.98.5. Muut valtionavut ja valtion	34 945 388,98	117 395 802	117 395 802,06	0,00	100
12.33.99 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan muut tulot	66 052,41	64 949	64 949,07	0,00	100
12.39.00 Siirrettyjen määrärahojen peruutukset	1 420 362,19	4 087 635	4 087 634,60	0,00	100
12.39.10 Muut sekalaiset tulot	14 717,27	3 546	3 545,75	0,00	100
13. Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset	30 000 000,00	32 000 000	32 000 000,00	0,00	100
13.03.00 Osinkotulot, pääomanpalautukset ja osakkeiden myyntitulot	30 000 000,00	32 000 000	32 000 000,00	0,00	100
13.03.01.1. Osinkotulot, pääomanpalautukset ja osakkeiden	30 000 000,00				
Tuloarviotilit yhteensä	594 385 081,96	713 279 337	713 284 522,57	5 185,51	100

Päälukon, momentin ja tilijaottelun numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2017	Talousarvio 2018 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2018		Tilinpäätös 2018	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2018	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyn eet	Käytettävissä vuonna 2018	Käyttö vuonna 2018 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
23. Valtion evoston kanslia		375 904	124 266	251 638	375 904	0	78 597	446 597	194 960	251 638
23.01.03. Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkamenot							78 597	78 597	78 597	0
23.01.03.1. Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkausmenot							78 597	78 597	78 597	0
23.01.24. Suomen EU-puheenjohtajuus		68 000	21 865	46 135	68 000		0	68 000	21 865	46 135
23.01.24.1. Palkkaus- ja muut kulutusmenot		68 000	21 865	46 135	68 000		0	68 000	21 865	46 135
23.01.25. Terveet tilat 2028 (siirtomääräraha 3 v)		300 000	94 497	205 503	300 000		0	300 000	94 497	205 503
23.01.29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)		7 904	7 904		7 904	0				
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	0	98 000	25 683	72 317	98 000		20 000	118 000	25 683	92 317
24.90.68. Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	0	98 000	25 683	72 317	98 000		20 000	118 000	25 683	92 317
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	7 315 835	13 239 466	6 303 005	6 936 461	13 239 466	0	4 377 840	17 327 840	8 443 346	8 884 494
28.01.29. Valtiovarainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	102 769	276 175	276 175		276 175	0				
28.60.12. Osaamisen kehittäminen (arviomääräraha)	13 066	13 291	13 291		13 291	0				
28.70.05. Maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelun ja toimeenpanon tuki ja ohjaus (siirtomääräraha 3 v)	7 200 000	12 950 000	6 013 539	6 936 461	12 950 000		4 377 840	17 327 840	8 443 346	8 884 494
28.70.05.1. Maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelun ja toimeenpanon tuki ja ohjaus	6 480 000	12 950 000	6 013 539	6 936 461	12 950 000		4 377 840	17 327 840	8 443 346	8 884 494
28.70.05.2. Avustukset valmistelukustannuksiin kunnille ja	720 000									
32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	9 500 659	12 126 303	12 126 303		12 126 303	0				
32.50.64. EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesipolitiikan ohjelmiin	9 500 659	12 126 303	12 126 303		12 126 303	0				
32.50.64.07. EAKR 2014-2020 (KPY)	58 143	22 079	22 079		22 079	0				
32.50.64.09. ESR 2014-2020 (KPY)	9 442 517	12 104 224	12 104 224		12 104 224	0				

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN JULKAISUJA 2019:18

Pääluokan, momentin ja tilijaoittelun numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2017	Talousarvio 2018 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2018		Tilinpäätös 2018	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2018	siirto seuraavalle vuodelle			Edeellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2018	Käyttö vuonna 2018 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	13 610 383 181	13 961 285 349	13 587 663 071	158 711 662	13 746 374 733	214 910 616	80 245 525	1 036 281 687	832 650 157	199 543 894
33.01.01. Sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenot (nettob) (siirtomääräraha 2 v)	31 200 000	30 836 000	20 938 274	9 897 726	30 836 000		8 808 663	39 644 663	29 746 937	9 897 726
33.01.01.01. STM toimintamenot (KPY)	31 200 000	30 836 000	20 938 274	9 897 726	30 836 000		8 808 663	39 644 663	29 746 937	9 897 726
33.01.02. Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot	3 047 000									
33.01.03. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 771 000									
33.01.25. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset sähköiset asiakastietojärjestelmät (siirtomääräraha 3 v)	13 330 000	11 000 000	293 228	10 706 772	11 000 000		598 579	11 598 579	829 826	10 768 752
33.01.29. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan arvonnäivvero- ja muut veromenot (arviomääräraha)	1 237 226	899 187	899 187		899 187	0				
33.01.66. Kansainväliset jäsenmaksut ja maksuosuudet (siirtomääräraha 2 v)	3 707 000	3 875 000	3 516 692	358 308	3 875 000		692 120	4 567 120	4 208 812	358 308
33.03.25. Kansallinen genomikeskus ja kansallinen syöpäkeskus (siirtomääräraha 3 v)	5 800 000	7 400 000	128 328	7 271 672	7 400 000		5 189 312	12 589 312	2 503 352	7 271 672
33.03.31. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	14 180 006	35 825 162	11 507 766	24 317 396	35 825 162		11 115 153	46 940 315	16 259 629	30 680 686
33.03.31.01. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen		34 825 162	11 507 766	23 317 396	34 825 162		0	34 825 162	11 507 766	23 317 396
33.03.31.02. Perhevapaalta työmarkkinoille -pilotin toimeenpano (EK) (enintään)		1 000 000	0	1 000 000	1 000 000		0	1 000 000	0	1 000 000
33.03.50. Valtionapu Työterveyslaitoksen menoihin (siirtomääräraha 2 v)	23 222 000	23 222 000	23 222 000	0	23 222 000		0	23 222 000	23 222 000	0
33.03.50.01. Työterveyslaitoksen menot	22 872 000	22 872 000	22 872 000	0	22 872 000		0	22 872 000	22 872 000	0
33.03.50.02. Työterveyshuollon koulutus ja työterveyshenkilöstön kehittäminen (EK) (enintään)	350 000	350 000	350 000	0	350 000		0	350 000	350 000	0
33.03.63. Eräät erityishankkeet (siirtomääräraha 3 v)	7 572 000	3 602 000	59 293	3 542 707	3 602 000		11 009 012	14 611 012	4 398 811	10 212 202
33.10.50. Äitiysavustus ja valtion tuki kansainväliseen adoptioon (arviomääräraha)	8 763 500	11 750 000	9 360 000		9 360 000	2 390 000				
33.10.50.01. Äitiysavustus (KPY)	8 500 000	11 050 000	9 150 000		9 150 000	1 900 000				
33.10.50.02. Adoptiotuki (KPY)	263 500	700 000	210 000		210 000	490 000				
33.10.51. Lapsilisät (arviomääräraha)	1 360 500 000	1 369 900 000	1 362 200 000		1 362 200 000	7 700 000				
33.10.52. Eräät valtion korvattavat perhe-etuudet (arviomääräraha)	2 242 365	3 800 000	1 958 878		1 958 878	1 841 122				
33.10.53. Sotilasavustus (arviomääräraha)	16 500 000	17 600 000	16 100 000		16 100 000	1 500 000				
33.10.54. Asumistuki (arviomääräraha)	1 266 400 000	1 497 700 000	1 492 000 000		1 492 000 000	5 700 000				

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN JULKAISUJA 2019:18

Pääluokan, momentin ja tilijaottelun numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2017	Talousarvio 2018 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2018		Tilinpäätös 2018	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2018	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2018	Käyttö vuonna 2018 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	13 610 383 181	13 961 285 349	13 587 663 071	158 711 662	13 746 374 733	214 910 616	80 245 525	1 036 281 687	832 650 157	199 543 894
33.10.55. Elatustuki (arviomääräraha)	204 873 790	214 600 000	208 899 755		208 899 755	5 700 245				
33.10.56. Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelut (arviomääräraha)	45 475 473	49 400 000	45 641 598		45 641 598	3 758 402				
33.10.57. Perustoimintatulo (arviomääräraha)	750 000 000	718 800 000	718 800 000		718 800 000	0				
33.10.57.01. Kansaneläkelaitoksen menot	750 000 000	718 800 000	718 800 000		718 800 000	0				
33.10.60. Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvarahastojen toimintakulut (siirtomääräraha 2 v)	331 747 000	329 741 000	329 188 771	552 229	329 741 000		9 552 229	339 293 229	338 741 000	552 229
33.20.50. Valtionosuus ansiopäivärahasta	956 000 000	849 600 000	772 921 164		772 921 164	76 678 836				
33.20.50.03. Valtionosuus ansiopäivärahasta	956 000 000	849 600 000	772 921 164		772 921 164	76 678 836				
33.20.51. Valtionosuus peruspäivärahasta	86 009 000	6 100 000	6 000 000		6 000 000	100 000				
33.20.51.03. Valtionosuus peruspäivärahasta	86 009 000	6 100 000	6 000 000		6 000 000	100 000				
33.20.52. Valtionosuus työmäärärahasta (netto)	1 420 000 000	1 345 000 000	1 345 000 000		1 345 000 000	0				
33.20.52.03. Valtionosuus	1 420 000 000	1 345 000 000	1 345 000 000		1 345 000 000	0				
33.20.55. Valtionosuudet Koulutusrahastolle (arviomääräraha)	53 000 000	3 730 000	3 279 749		3 279 749	450 251				
33.20.56. Valtionosuus vuorottelukorvauksesta (arviomääräraha)	19 000 004	26 100 000	12 604 167		12 604 167	13 495 833				
33.30.60. Valtionosuus sairausvakuutuslajista johtuvista menoista (arviomääräraha)	1 942 157 161	2 119 990 000	2 113 127 344		2 113 127 344	6 862 656				
33.40.50. Valtionosuus merimieseläkekassan menoista (arviomääräraha)	57 900 000	61 000 000	58 700 010		58 700 010	2 299 990				
33.40.51. Valtionosuus maatalousyrittäjien eläkeläisten johtuvista menoista (arviomääräraha)	662 200 000	685 300 000	679 000 000		679 000 000	6 300 000				
33.40.52. Valtionosuus yrittäjien eläkeläisten johtuvista menoista (arviomääräraha)	192 849 154	253 000 000	252 951 272		252 951 272	48 728				
33.40.53. Valtion korvaus lapsen hoidon ja opiskelun ajalta kertyvästä eläkkeestä	10 048 256	10 000 000	7 445 124		7 445 124	2 554 876				
33.40.54. Valtionosuus maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen kustannuksista (arviomääräraha)	13 406 699	15 000 000	13 682 771		13 682 771	1 317 229				
33.40.60. Valtionosuus kansaneläkeläisten ja eräistä muista laeista johtuvista menoista	3 531 883 431	3 580 500 000	3 523 554 490		3 523 554 490	56 945 510				
33.50.50. Rintamaliset (arviomääräraha)	15 469 166	12 600 000	12 022 487		12 022 487	577 513				
33.60.30. Valtion korvaus terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	500 000	500 000	0	500 000	500 000		1 000 000	1 500 000	327 098	1 000 000

Valtuudet ja niiden käyttö

Valtuudet ja niiden käyttö (1 000 €)	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö	Vuoden 2018 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviom enot ja määrärahatarve (1 000 €)					
		Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittavissa 2019	Talousarvio- m enot 2018	Määräraha- tarve 2019	Määräraha- tarve 2020	Määräraha- tarve 2021	Määräraha- tarve myöh em- in	Määräraha- tarve yhteensä
32.50.64. EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakenn erahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesipolitiikan ohjelmiin	16 314	0	11 313	11 313	1 598	9 715	11 313	12 126	5 164	4 211	1 404	2 808	13 587
Aikaisempien vuosien valtuudet	16 314							0					0
Vuonna 2018 käytettävissä olleet valtuudet			11 313	11 313	1 598	9 715	11 313	12 126	5 164	4 211	1 404	2 808	13 587
33.60.38 Valtionavustus valinn avapauden pilottihankkeiden kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	0	0	11 313	11 313	1 598	9 715	11 313	12 126	5 164	4 211	1 404	2 808	13 587
Aikaisempien vuosien valtuudet	0							0					0
Vuonna 2018 käytettävissä olleet valtuudet	0	100 000	0	100 000	0	100 000	100 000	0	0	50 000	50 000	0	100 000
Yhteensä	16 314	100 000	11 313	111 313	1 598	109 715	111 313	12 126	5 164	54 211	51 404	2 808	113 587
Aikaisempien vuosien valtuudet	16 314	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vuonna 2018 käytettävissä olleet valtuudet	0	100 000	11 313	111 313	1 598	109 715	111 313	12 126	5 164	54 211	51 404	2 808	113 587

12 Tuotto- ja kululaskelma

TUOTTO- JA KULULASKELMA	1.1.2018 - 31.12.2018		1.1.2017 - 31.12.2017	
TOMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot	6 743 161,49		6 021 743,95	
Muut toiminnan tuotot	<u>700 280,98</u>	7 443 442,47	<u>752 614,54</u>	6 774 358,49
TOMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	148 806,81		172 485,54	
Henkilöstökulut	30 537 107,52		35 965 510,78	
Vuokrat	430 289,50		1 144 656,74	
Palvelujen ostot	14 017 613,68		10 108 149,11	
Muut kulut	4 585 649,12		5 575 328,03	
Poistot	5 034,70		5 034,70	
Sisäiset kulut	<u>9 503 153,16</u>	-59 227 654,49	<u>10 909 442,36</u>	-63 880 607,26
JÄÄMÄ I		-51 784 212,02		-57 106 248,77
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoitustuotot	32 006 078,86		30 000 057,35	
Rahoituskulut	<u>-478,63</u>	32 005 600,23	<u>-8 673,83</u>	29 991 383,52
SATUNNAISET TUOTOT JA KULUT				
Satunnaiset tuotot	0,00		359,68	
Satunnaiset kulut	<u>0,00</u>	0,00	<u>-52,26</u>	307,42
JÄÄMÄ II		-19 778 611,79		-27 114 557,83
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Tuotot				
Siirtotalouden tuotot sosiaaliturvarahastoilta	629 428,49		0,00	
Muut siirtotalouden tuotot ulkomailta	<u>42 428,87</u>	671 857,36	<u>32 892,65</u>	32 892,65
Kulut				
Siirtotalouden kulut paikallishallinnolle	2 116 989,03		2 609 979,43	
Siirtotalouden kulut sosiaaliturvarahastoille	12 979 486 823,09		13 013 987 775,97	
Siirtotalouden kulut elinkeinoelämälle	29 447 322,14		29 451 174,43	
Siirtotalouden kulut voittoa tavoittelem. yhteisöille	395 815 124,88		357 639 920,01	
Siirtotalouden kulut ulkomaille	1 616 834,24		649 868,45	
Siirtotalouden kulut valtionhallinnolle	1 210 461,30		1 145 223,67	
Muut siirtotalouden kulut	<u>93 342,60</u>	-13 409 786 897,28	<u>0,00</u>	-13 405 483 941,96
JÄÄMÄ III		-13 428 893 651,71		-13 432 565 607,14
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA				
Verot ja veronluonteiset maksut	495 595 000,00		466 300 000,00	
Suoritettavat arvonlisäverot	<u>-1 665 489,89</u>	493 929 510,11	<u>-1 687 738,83</u>	464 612 261,17
TIKKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ		<u>-12 934 964 141,60</u>		<u>-12 967 953 345,97</u>

13 Tase

VASTAAVAA	31.12.2018		31.12.2017	
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SJOITUKSET				
AINEETOMAT HYÖDYKKEET				
Muut pitkävaikutteiset menot	9 230,28		14 264,98	
Ennakkomaksut ja keskenkäiset hankinnat	318 990,93	328 221,21	296 818,69	311 083,67
KÄYTTÖOMAISUUSARVOPAPERIT JA MUUT PITKÄAIKAISET SJOITUKSET				
Käyttöomaisuusarvopaperit	17 818 792,65	17 818 792,65	17 818 792,65	17 818 792,65
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SJOITUKSET YHTEENSÄ		18 147 013,86		18 129 876,32
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS				
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Myyntisaamiset	17 127,35		1 467 951,36	
Siirtosaamiset	6 103,52		16 500,00	
Muut lyhytaikaiset saamiset	2 831 820,44		291 771,66	
Ennakkomaksut	300 276 630,69	303 131 682,00	313 400 064,96	315 176 287,98
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS YHTEENSÄ		303 131 682,00		315 176 287,98
VASTAAVAA YHTEENSÄ		<u>321 278 695,86</u>		<u>333 306 164,30</u>
VASTATTAVAA	31.12.2018		31.12.2017	
OMA PÄÄOMA				
VALTION PÄÄOMA				
Valtion pääoma 1.1.1998	-296 297 206,17		-296 297 206,17	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	122 227 779,40		119 541 157,51	
Pääoman siirrot	13 004 964 845,17		12 970 639 967,86	
Tilikauden tuotto-/kulujaämä	-12 934 964 141,60	-104 068 723,20	-12 967 953 345,97	-174 069 426,77
VIERAS PÄÄOMA				
LYHYTAIKAINEN				
Saadut ennakot	381 631 126,63		436 403 086,40	
Ostovelat	6 492 148,55		9 625 839,30	
Kirjanpitoyksiköiden väliset tilitykset	669 892,07		777 239,56	
Edelleen tilittävät erät	629 277,15		704 820,25	
Siirtovelat	7 570 955,68		5 121 891,56	
Muut lyhytaikaiset velat	28 354 018,98	425 347 419,06	54 742 714,00	507 375 591,07
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ		425 347 419,06		507 375 591,07
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		<u>321 278 695,86</u>		<u>333 306 164,30</u>

14 Liitteet

Tilinpäätöksen liite 1: selvitys tilinpäätöksen laatimisperiaatteista ja vertailtavuudesta

Budjetointia koskevat muutokset

Momentit 33.01.02 Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot ja 33.01.03 Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot poistettiin talousarviosta. Tilalle perustettiin momentti 33.01.07 Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan toimintamenot. Muutos aiheutui muutoksenhakulautakuntien yhdistymisestä vuoden 2018 alusta yhdeksi itsenäiseksi kirjanpitoyksiköksi.

Momentin 33.02.20 Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menot perusteluihin lisättiin ruumiiden kuljettamisesta aiheutuvien menojen maksaminen sekä oikeuslääkäreille virka-ajan ulkopuolella tehtävästä päivystyksestä aiheutuvien päivystyspalkkioiden tai -palkkojen maksamiseen enintään 2 henkilötyövuotta.

Kansallinen genomikeskus ja kansallinen syöpäkeskus momentin 33.03.25 perusteluihin lisättiin kansallisen neurokeskuksen valmistelusta ja perustamisesta aiheutuvien menojen maksaminen sekä kliinisen tutkimuksen ja hoidon pilottihankkeet.

Momentin 33.03.31 perusteluja muutettiin siten, että määrärahoja saa käyttää enintään 13 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen vuodessa valmistelu-, toimeenpano- ja hallinnointitehtäviin. Lisäksi momentin perusteluja täydennettiin siten, että määrärahaa saa käyttää Perhevapaalta työmarkkinoille -pilotin toimeenpanoon.

Momentin 33.10.56 Vaikeavammaisten tulkkauspalvelut uusi nimi on Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelut.

Momentin 33.20.31 Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä perusteluihin lisättiin, että määrärahaa saa käyttää myös julkisten työvoimaja yrityspalveluiden alueellista tarjoamista ja työelämäkokeilua koskevasta kokeilusta annetun lain (505/2017) mukaisen valtion korvauksen maksamiseen kunnille työelämäkokeilun järjestämisestä.

Momentin 33.20.55 Valtionosuus aikuiskoulutustuesta uusi nimi on Valtionosuudet Koulutusrahastolle ja momentin perusteluihin lisättiin valtion maksun maksaminen Koulutusrahastolle.

Momentin 33.30.60 Valtion osuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista perusteluita muutettiin siten, että määrärahaa saa käyttää Kansaneläkelaitoksen kuntoutuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaiseen harkinnanvaraiseen yksilökohtaiseen kuntoutukseen enintään 52,8 miljoonaa euroa ja saman lain mukaisiin harkinnanvaraisen yksilökohtaisen kuntoutuksen kehittämishankkeisiin enintään 7,2 miljoonaa euroa.

Momentin 33.60.31 Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen tuki ja erät muut menot uusi nimi on Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma ja erät muut menot. Samalla momentin perusteluihin lisättiin kohta 4, jonka mukaan määrärahaa saa käyttää opiskeluterveydenhuollon kehittämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamiseen valtionavustuksena Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle.

Momentti 33.60.37 Valtion korvaus kunnille laittomasti maassa oleskelevien kiireellisen sosiaalihuollon kustannuksiin lisättiin talousarvioon.

Momentti 33.60.38 Valtionavustus valinnanvapauden pilottihankkeiden kustannuksiin lisättiin talousarvioon.

Valuuttakurssit muutettaessa ulkomaanrahan määräisiä saamia ja velkoja Suomen rahaksi

Kirjanpitoyksiköllä ei ole ulkomaanrahan määräisiä saamia. Ulkomaanrahan määräiset velat eivät ole olennaisia, joten niitä ei ole muutettu tilinpäätöspäivän kurssiin. Velat on muutettu euromääräisiksi tapahtuman syntymispäivän kurssin mukaisesti ja syntyvät kurssierot käsitellään maksuperusteisesti.

Arvostus- ja jaksotusperiaatteet

Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostus- ja jaksotusperiaatteet eivät ole olennaisilta osin muuttuneet eivätkä vaikuta tilikauden tuotto- ja kulujäämään eivätkä taaseessa ilmoitettavien erien muodostumiseen.

Aikaisempiin vuosiin kohdistuvat tuotot ja kulut, talousarviotulot ja -menot sekä virheiden oikaisu, jotka eivät ole merkitykseltään vähäisiä

Olenaisia aikaisempiin vuosiin kohdistuvia virheiden oikaisuja ei tilivuoden aikana tehty.

Tilinpäätöstietojen vertailtavuus edelliseen vuoteen

Sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa vuonna 2017 olevat lautakunnat: SOMLA ja TTLK yhdistyivät vuoden 2018 alusta Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnaksi (SAMU) ja lautakunnasta tuli oma kirjanpitoyksikkö STM:n hallinnonalalle. Vuoden 2018 tilinpäätös esitetään ensimmäistä kertaa uuden lautakunnan osalta erillään STM:n tilinpäätöksestä. Sosiaali- ja terveysministeriön vuoden 2018 tilinpäätös ei ole lautakuntien osalta vertailukelpoinen. SAMU:n määrärahat vuodelle 2018 oli n. 8,2 miljoonaa euroa.

Selvitys tilinpäätösvoiton jälkeisistä olennaisimmista tapahtumista

Palvelukeskukselta (Palkeet) saatiin n. 20 000 euron lasku vasta vuoden 2019 puolella niin myöhäisessä vaiheessa, ettei laskua ehditty saamaan vuoden 2018 tilinpäätökseen. Lasku esitetään näin ollen vuoden 2019 tilinpäätöksessä.

Valtion virka- ja työehtosopimuksessa sopimuskaudelle 2018–2020 (9.3.2018) on sopimuksen 6 §:ssä kirjattu, että virkamiehelle ja työntekijälle, jonka palvelussuhde on alkanut viimeistään 3.9.2018 ja palvelussuhde on keskeytymättä jatkunut 18.11.2018 saakka, maksetaan tammikuun 2019 palkanmaksun yhteydessä erillinen kertaerä. Kertaerä on suuruudeltaan 9,2 %:a yleisen virka- ja työehtosopimuksen 7 §:n mukaisesta kuukausipalkkauksesta.

Kertaerää ei ole jaksotettu tilikaudelle 2018, vaan se kirjataan kokonaisuudessaan tilikauden 2019 menoksi.

Tilinpäätöksen liite 2: nettoutetut tulot ja menot

Momentin numero ja nimi	Tilinpäätös 2017	Talousarvio 2018 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2018 määrärahojen		Tilinpäätös 2018	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot				
			käyttö vuonna 2018	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2018	Käyttö vuonna 2018 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle	
33.01.01.											
Sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	Bruttomenot	37 876 140,81	39 336 000	28 306 880,05		38 204 606,14				37 115 542,80	
	Bruttotulot	6 676 140,81	8 500 000	7 368 606,14		7 368 606,14				7 368 606,14	
	Nettomenot	31 200 000,00	30 836 000	20 938 273,91	9 897 726,09	30 836 000,00		8 808 662,75	39 644 662,75	29 746 936,66	9 897 726,09
33.20.52.											
Valtionosuus työmakkinauksesta (arviomääräraha)	Bruttomenot	1 420 000 000,00	1 345 000 000	1 345 000 000,00		1 345 000 000,00	0,00				
	Bruttotulot	0,00	0	0,00		0,00	0,00				
	Nettomenot	1 420 000 000,00	1 345 000 000	1 345 000 000,00		1 345 000 000,00	0,00				

Tilinpäätöksen liite 3: arviomäärärahojen ylitykset

Pääloukan ja momentin numero ja nimi	Talousarvio (TA + LTA:t)	Ylitys	
		Ylitys	Ylitys %
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	18 729 000	588 334,62	3
33.01.29. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot	18 729 000	588 334,62	3
Pääloukat yhteensä	18 729 000	588 334,62	3

Tilinpäätöksen liite 4: peruutetut siirretyt määrärahat

Pääloukan ja tilijaottelun numero ja nimi.	Peruutettu	
	Tilijaottelu	Yhteensä
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala		4 087 634,60
Vuosi 2016		669 780,45
33.60.30. Valtion korvaus terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin	172 902,21	
33.60.31.02. Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeet	299 562,27	
33.60.31.03. Kehittämishankkeiden toimeenpääntö	197 315,97	
Vuosi 2017		3 417 854,15
33.03.25. Kansallinen genomikeskus ja kansallinen syöpäkeskus	2 814 288,02	
33.80.41. Valtion korvaus turkistuottajien lomituspääloukusten kustannuksiin	603 566,13	
Pääloukat yhteensä		4 087 634,60
Vuosi 2016		669 780,45
Vuosi 2017		3 417 854,15

Tilinpäätöksen liite 5: henkilöstökulujen erittely

Kululaji	2018	2017
Henkilöstökulut	26 007 169,28	30 763 815,75
Palkat ja palkkiot	25 920 619,30	30 777 692,86
Tulosperusteiset erät	0,00	0,00
Lomapalkkavelan muutos	86 549,98	-13 877,11
Henkilösivukulut	4 529 938,24	5 201 695,03
Eläkekulut	4 208 584,16	4 856 143,72
Muut henkilösivukulut	321 354,08	345 551,31
Yhteensä	30 537 107,52	35 965 510,78
Johdon palkat ja palkkiot, josta	3 381 839,16	3 193 747,97
- tulosperusteiset erät	0,00	0,00
Luontoisedut ja muut taloudelliset etuudet	1 926,66	1 640,00
Johto	1 649,33	1 200,00
Muu henkilöstö	277,33	440,00

Tilinpäätöksen liite 6: suunnitelman mukaisten poistojen perusteet ja niiden muutokset

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole esitettävää tällä liitteellä.

Tilinpäätöksen liite 7: kansallis- ja käyttöomaisuuden sekä muiden pitkävaikutteisten menojen poistot

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole esitettävää tällä liitteellä.

Tilinpäätöksen liite 8: rahoitustuotot ja -kulut

Rahoitustuotot	2018	2017	Muutos 2018-2017
Korot euromääräisistä saamisista	6 078,86	57,35	6 021,51
Osingot	32 000 000,00	30 000 000,00	2 000 000,00
Rahoitustuotot yhteensä	32 006 078,86	30 000 057,35	2 006 021,51
Rahoituskulut	2018	2017	Muutos 2018-2017
Korot euromääräisistä veloista	478,63	8 673,83	-8 195,20
Rahoituskulut yhteensä	478,63	8 673,83	-8 195,20
Netto	32 005 600,23	29 991 383,52	2 014 216,71

Tilinpäätöksen liite 9: talousarvionaloudesta annetut lainat

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole esitettävää tällä liitteellä.

Tilinpäätöksen liite 10: arvopaperit ja oman pääoman ehtoiset

Julkisesti noteeraamattomat osakkeet ja osuudet	Kappale määrä	Markkina- arvo	31.12.2018			Saadut osingot	31.12.2017	
			Kirjanpitoarvo	Omistus- osuus %	Myyntioi- keuksien alaraja %		Markkina- arvo	Kirjanpitoarvo
Alko Oy	10 000 000		16 818 792,65	100,0		32 000 000,00		16 818 792,65
STUK International Oy	1 000		1 000 000,00	100,0		0,00		1 000 000,00
Yhteensä			17 818 792,65			32 000 000,00		17 818 792,65

Tilinpäätöksen liite 11: taseen rahoituserät ja velat

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole esitettävää tällä liitteellä.

Tilinpäätöksen liite 12: valtiontakaukset ja -takuut sekä muut monivuotiset vastuut

Voimassa olevat takaukset ja niiden käytettävissä oleva enimmäismäärä				
Ei esitettävää tietoa.				
Voimassa olevat takuut ja niiden käytettävissä oleva enimmäismäärä				
Sektori	Voimassa 31.12.2018	Voimassa 31.12.2017	Voimassa Muutos 2018-2017	Käytettävissä enimmäismäärä 31.12.2018
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	0,00	0,00	0,00	10 000 000 000,00
Poikkeusolojen vakuutustakuu vakuutuslaitoksille ¹⁾	0,00	0,00	0,00	10 000 000 000,00
<i>Laki poikkeusolojen vakuutustakuusta (408/2007)</i>				
Takuut yhteensä	0,00	0,00	0,00	10 000 000 000,00
¹⁾ Esittämistavan muutos: Käytettävissä olevana enimmäismääränä esitetään poikkeusolojen vakuutustakuusta annetun lain (408/2007) mukainen valtion vastuun enimmäismäärä.				
Voimassa olevat takaukset ja takuut valuutoittain				
Valuutta	Vasta-arvo	Jakauma	Tilinpäätös päivän	
	€	%	€	
Euro	0,00	0,0	1,0000	
Yhteensä	0,00	0,0		
Muut monivuotiset vastuut				
Ei esitettävää tietoa.				

Tilinpäätöksen liite 13: taseeseen sisältyvät rahastoidut varat

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole esitettävää tällä liitteellä.

Tilinpäätöksen liite 14: taseeseen sisältyvät rahastoidut varat

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole esitettävää tällä liitteellä.

Tilinpäätöksen liite 15: velan muutokset

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole esitettävää tällä liitteellä.

Tilinpäätöksen liite 16: velan maturiteettijakauma ja duraatio

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole esitettävää tällä liitteellä.

Tilinpäätöksen liite 17: oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarvittavat muut tiedot

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole esitettävää tällä liitteellä.

15 Allekirjoitus

Tilinpäätöslaskelmat ja toimintakertomus on hyväksytty Helsingissä 22. helmikuuta 2019.

Pirkko Mattila

Sosiaali- ja terveysministeri

Annika Saarikko

Perhe- ja peruspalveluministeri

Päivi Sillanaukee

Kansliapäällikkö

